

PERHEVOIMALA

Moniammatillista yhteistyötä neuvolaikäisten
lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi

Niina Ali-Rantala

Opinnäytetyö
Marraskuu 2014
Kliinisen asiantuntijan
koulutusohjelma
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Kliinisen asiantuntijan koulutusohjelma

ALI-RANTALA, NIINA:

PERHEVOIMALA – Moniammatillista yhteistyötä neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Opinnäytetyö 68 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Marraskuu 2014

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää moniammatillinen toimintamalli edistämään neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvointia, ennaltaehkäisemään vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien kehittymistä ja mahdollistamaan varhainen hoitoonohjaus Annala-Kaukajärvi alueella Tampereella. Tavoitteena oli lisätä kyseisen alueen lapsiperheiden hyvinvointia ja tietoisuutta olemassa olevista päihde- ja mielenterveyspalveluista. Jatkossa tavoitteena on toimintamallia hyväksikäyttäen laajentaa moniammatillista yhteistyötä koko Tampereen alueelle. Tutkimus on työelämälähtöinen ja toteutettu toimintatutkimuksena. Tutkimuksessa kuvataan uuden Perhevoimala-projektin käynnistämistä, joka tapahtui Annala-Kaukajärvi alueella toimineen Lähivoimala-projektin alaisuudessa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla Perhevoimalan moniammatillisen tiimin työntekijöitä, havainnoinnilla ja tutkimuspäiväkirjamerkinnoilla.

Tuloksista ilmeni, että kehitetyllä toiminnalla voidaan tukea lapsen ja vanhemman yhdessäoloa. Toiminta mahdollisti varhaisen puuttumisen päihde- ja mielenterveysongelmiin. Asiakaslähtöinen työskentely ja turvallisen paikan luominen madalsivat asiakkaiden kynnystä kertoa arjen ongelmistaan. Vertaistuen mahdollistaminen koettiin myös tärkeäksi hyvinvoinnin edistämiseksi. Moniammatillisen tiimin laajaa ammattitaitoa pidettiin tärkeänä. Yhteistyön toivottiin jatkuvan ja tiivistyvän eri muodoissa. Kaiken kaikkiaan projekti tuntui työntekijöistä onnistuneelta ja sen leviämistä muidenkin kaupunkilaisten saataville pidettiin tärkeänä.

Pikkulapsiperheet tarvitsevat tukea jatkossakin vanhemmuuden ja arjen haasteisiin. Moniammatillinen työ ja sen kehittäminen lapsiperheiden tukemiseksi on tärkeää. Toiminnan jatkoa ajatellen olisi mietittävä henkilöstöresurssit sekä toimintapäivien sisältö ja säännöllisyys. Mahdollisten yhteistyökumppaneiden löytäminen olisi tärkeää. Moniammatillista yhteistyötä tehtäessä tulisi myös neuvola ottaa mukaan yhteistyöhön. Perheiden mielipiteitä toivomastaan tuesta tulisi kartoittaa ja ottaa heitä mukaan palveluiden suunnitteluun.

Asiasanat: lapsiperhe, terveyden edistäminen, mielenterveys, päihteet, moniammatillisuus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Clinical Nursing Expertise

ALI-RANTALA, NIINA:

PERHEVOIMALA - Multi-professional cooperation to Support Well-Being of Families with Children

Master's thesis 68 pages, appendices 9 pages
November 2014

The purpose of this study was to develop a multi-professional policy to promote the well-being of families with small children, to prevent parental substance abuse and mental health problems and to allow early referral to treatment in Annala-Kaukajärvi area of Tampere. The aim was to increase the well-being of families with children, and awareness of the existing substance abuse and mental health services. In the future, the aim is the policy of using a multi-professional co-operation extended to the whole Tampere region. The research was work-based and was carried out as action research. This study describes a Perhevoimala project, which took place in Annala-Kaukajärvi area under Lähivoimala project. The data were collected by interviewing the multi-professional team workers of Perhevoimala, by observation and research diary entries.

The results showed that child -parent interaction can be supported. Activities allowed the early intervention to substance abuse and mental health problems. To enable peer attachment was considered important in promoting well-being as well as the extensive skills of the multi-professional team. The project was found successful according to team workers and they emphasized the importance of its availability to other residents of the city.

Families with children will need support for parenting and the everyday challenges. Multi-professional work and its development to support families with children is important. For the continuation of the operation, human resources as well as the content and regularity of activity days ought to be considered. Finding potential partners would also be essential. Multi-professional co-operation should involve child welfare clinics. Families' opinions of the support they wish should be explored and the families should be included in the planning of the services, too.

Key words: families with children, health promotion, mental health, substance abuse, multiprofessional

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS.....	8
2.1	Annala-Kaukajärvi alueena.....	8
2.2	Lähivoimala-projekti.....	9
2.3	Perhevoimala.....	9
2.4	Perhetukikeskus Päiväperho	12
3	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE	13
4	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	14
4.1	Lapsiperheiden hyvinvointi	14
4.2	Ehkäisevä lastensuojelu	15
4.3	Päihde- ja mielenterveysongelmat	16
4.4	Moniammatillinen yhteistyö	18
5	METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	21
5.1	Toimintatutkimus	21
5.1.1	Toimintatutkimuksen vaiheet.....	22
5.1.2	Tutkijan rooli.....	24
5.2	Aineiston keruu.....	25
5.2.1	Ryhmähaastattelu	25
5.2.2	Teemahaastattelu.....	26
5.2.3	Haastattelujen toteutus	26
5.3	Aineiston analyysi.....	27
6	TULOKSET	30
6.1	Perhevoimalan toiminnan kuvaus	30
6.2	Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen vanhemmuutta tukemalla.....	33
6.2.1	Lapsen ja vanhemman yhdessäolon tukeminen	33
6.2.2	Virikkeiden tarjoaminen lapsiperheille kodin ulkopuolella.....	35
6.2.3	Vertaistuen mahdollistaminen perheille.....	36
6.2.4	Turvallisen paikan luominen.....	37
6.3	Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen	38
6.3.1	Toiminnan tarjoaminen lapsiperheiden arkeen	38
6.3.2	Varhainen puuttuminen ongelmakohtiin.....	39
6.3.3	Vertaistuen löytyminen ryhmästä	41
6.4	Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla.....	41
6.4.1	Työntekijätiimin palaveri päivän päätteeksi	41
6.4.2	Moniammatillisen tiimin laaja ammattitaito	42
6.4.3	Yhteistyön jatkumisen mahdollisuus	43

6.5 Työntekijöiden ajatuksia projektista	44
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	45
7.1 Tutkimuksen luotettavuus	45
7.2 Tutkimuksen eettisyys	47
7.3 Tulosten tarkastelu	50
7.3.1 Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen vanhemmuutta tukemalla	50
7.3.2 Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen.....	51
7.3.3 Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla	52
7.3.4 Ajatuksia Perhevoimalasta	53
7.4 Johtopäätökset.....	54
LÄHTEET	56
LIITTEET	60
Liite 1. Taulukko opinnäytetyöhön valituista tutkimuksista	60
Liite 2. Kuvio kehittämissuunnitelman etenemisestä	63
Liite 3. Tietoinen suostumus	64
Liite 4. Ryhmähaastattelun runko.....	66
Liite 5. Aineiston luokittelu.....	67

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden arkeen liittyy monenlaisia kiireitä ja paineita. Työn ja perheen yhteensovittaminen on iso haaste arjessa. Lapsien myötä perheen sisäinen työnjako muotoutuu uudelleen. Vanhemmuus on kaikessa ihanuudessaan myös vaativaa, ja monet vanhemmat kokevat väsymistä. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 38, 50-51.) Lapsen hyvinvointi rakentuu kasvuympäristössä, johon vaikuttaa pitkälti vanhempien hyvinvointi. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat lisäävät perheen tuen tarvetta. Varhainen ongelmien tunnistaminen on tärkeää ja niihin puuttumisella vältetään ongelmien pahenemiselta. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.) Ehkäisevä lastensuojelu on tukitoimi silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. Lastensuojelun asiakkuuksia voidaan välttää varhaisella puuttumisella lapsiperheiden kasvatukseen ja huolenpitoon liittyvissä ongelmissa. (Sosiaaliportti 2013.)

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa painotetaan avo- ja peruspalveluiden kehittämistä mielenterveys- ja päihdepalveluiden osalta. Painopiste on mielenterveyden ja päihdeettömyyden edistämisessä ja haittojen ehkäisemisessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 3.) Tampereen kaupunki on laatinut vuonna 2007 lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman. Siinä kuvataan tamperelaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa ja tarkastellaan heille tarjottavia palveluja, linjataan niiden kehittämistä ja pohditaan vaihtoehtoja palvelujen järjestämiseen. Ohjelmissa painotetaan päihde- ja mielenterveyspalvelujen yhdistämistä, mikä tarkoittaa moniammatillisen yhteistyön tekemistä. (Tampereen kaupunki 2007, 5.)

Moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata sosiaali- ja terveysalalla eri asiantuntijoiden yhteistyönä, jossa asiakkaan hoidossa huomioidaan kokonaisuus. Se on asiakaslähdeistä työtä, jossa tieto ja eri näkökulmat kootaan yhteen. Moniammatillinen yhteistyö vaatii ammatillisten rajojen ylityksiä ja vuorovaikutustaitoja. Motivaatio yhteistyöhön ja yhteiset tavoitteet antavat hyvät edellytykset moniammatillisen työn onnistumiselle. (Isoherranen 2005, 14-19.)

Tampereella asuu lähes 18 000 lapsiperhettä, joista noin 11% Annala-Kaukajärvi alueella (Tilastokeskus 2011). Alueen lapsiperheiden parissa työskentelevillä työntekijöillä on noussut huoli monen lapsiperheen vanhempien jaksamisesta sekä epäily lisääntyneestä

päihdeiden käytöstä. (Erola 2013.) Alueella meneillä olevan Lähivoimala-projektin tiimoilta nousi ajatus moniammatillisen yhteistyön viemisestä alueen perheiden saataville. Lähivoimala-projektin alaisuudessa kehitettävään projektiin lähtivät mukaan perhetukikeskus Päiväperho, lasten kulttuuripalvelut, perhetyö, varhaiskasvatus sekä lasten liikuntapalvelut. Edellä mainituista tahoista muodostuneen moniammatillisen tiimin tarkoituksena oli järjestää toiminnallisia iltapäiviä lapsiperheille, edistää perheiden hyvinvointia, ja ehkäistä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia mahdollisimman varhaisella puuttumisella. Projektin noin kolmen viikon välein järjestämä iltapäivätoiminta kestää vuoden 2014 ajan. Projekti nimettiin Perhevoimala-projektiksi, jota kutsutaan jatkossa Perhevoimalaksi tässä työssä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää moniammatillinen toimintamalli neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi Annala-Kaukajärvi -alueella. Eri-tyisesti varhainen puuttuminen ja mahdollinen hoitoonohjaus päihde- ja mielenterveysongelmiin oli keskeinen asia. Tavoitteena oli kyseisen alueen lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen ja tietoisuuden lisääminen olemassa olevista päihde- ja mielenterveyspalveluista. Jatkossa tavoitteena on laajentaa toimintamallia koko Tampereen alueelle.

Opinnäytetyön aihe nousi työelämän tarpeesta ja tekijän mielenkiinnosta aiheeseen. Oman näkökulman laajentaminen lastensuojelun auttavasta näkökulmasta ehkäisevän lastensuojelun edistävään ja ennaltaehkäisevään toimintaan tuntui mielekkäältä oman ammattitaidon kehittämiseksi sekä näkökulman laajentamiseksi.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Tampereen kaupungin työntekijöiden kanssa Annalan ja Kaukajärven kaupunginosien lapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Seuraavaksi on kuvattu asuinalueita, jossa toiminta toteutettiin, Lähivoimala-projektia, Perhevoimalan käynnistymistä sekä perhetukikeskus Päiväperhoa.

2.1 Annala-Kaukajärvi alueena

Annala-Kaukajärvi alueella asuu 10,7% tamperelaisista lapsiperheistä. Yksinhuoltajaperheitä on 34,5%, mikä on hieman vähemmän kuin koko Tampereen yksinhuoltajaperheiden luku (39%). Lastensuojeluilmoituksia on alueelta tehty vuonna 2012 348 kpl, mikä on lapsiperheiden määrään suhteutettuna 13%. Lastensuojelun asiakkuuksia oli 10,5% alueen lapsiperheistä ja kiireellisiä huostaanottoja 23 kpl (0,9%) vuonna 2012. Luvut ovat samaa luokkaa verrattuna koko Tamperetta koskeviin tilastoihin. (Tilastokeskus 2011)

Alueen työttömyysprosentti oli vuonna 2011 12,1, mikä on lähellä keskiarvoa koko kaupungin lukuihin verrattuna. Tampereen kaupungin vastaava luku oli 12,6%. Alueella asuu keskiarvoa enemmän maahanmuuttajia. 6,5% alueen asukkaista puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Koko kaupungin vastaava prosenttiluku on 5,8. (Tilastokeskus 2011.)

Alueen lapsiperheiden parissa työskentelevät työntekijät ovat havainneet, että alueella on paljon tukea tarvitsevia lapsiperheitä. Palveluja on vähän ja ne ovat hajallaan. Alueella on selkeä tarve lähipalveluille. Lisäksi alue on kahtiajakautunut Annalan alueeksi ja Kaukajärven alueeksi, joita olisi tarkoitus yhdistää. Myös perheiden kahtiajakoisuus näkyy alueella; on hyvinvoivia perheitä ja toisaalta erittäin huonosti voivia perheitä. (Asiakaslähtöinen aluepilotti, 2013) Erityisesti alueen neuvolan terveydenhoitajat ovat ilmaisseet huolensa pikkulapsiperheiden vanhempien päihteiden käytön epäilyistä. Vanhempien näkemys päihteidenkäytöstä saattaa olla hyvinkin erilainen kuin terveydenhoitajalla tai ongelmaa vähätellään. Terveydenhoitajien resurssit eivät riitä normaalia tiheämpiin seurantakäynteihin tai asiaan paneutumiseen. (Erola 2013.)

2.2 Lähivoimala-projekti

Alueella käynnistyi elokuussa 2013 Lähivoimala-projekti, joka on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen hallinnoima projekti. Se on osa Asuinalueeni Annala-Kaukajärvi asiakaslähtöistä aluepilottia. Projektin tavoitteena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittäminen alueella. Kohderyhmänä on erityisesti alueen lapset ja nuoret perheineen. Lähivoimala-projekti kestää vuoden 2014 loppuun. Projektissa on mukana varhaiskasvatus, perusopetus, lasten kulttuuripalvelut, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, lasten ja nuorten terveyspalvelut, kirjastotoimi, liikuntapalvelut sekä liikkuva-koulu hanke. (Koskinen 2013.)

Perhevoimala-projekti syntyi Lähivoimala-projektin sisällä. Lähivoimalan moniammatillinen tiimi oli kokoontunut muutamia kertoja ja kokouksessa vierailut alueen neuvolan terveydenhoitaja oli kertonut hänen ja kollegoidensa huolesta monien pikkulapsiperheiden tilanteesta. Huolen aiheet olivat erityyppisiä ja eriasteisia, vanhempien väsymisestä tai yksinhuoltajuuden tuomasta taakasta päihdeongelmien epäilyyn. Neuvolalla ei ole aikaresursseja selvittää kyseisten perheiden tilannetta tarkemmin. Tästä käynnistyi ajatus alueen pikkulapsiperheiden tukemisesta arjen haasteissa erillisellä heille suunnatulla toiminnalla.

2.3 Perhevoimala

Kävin 8.10. 2013 Lähivoimala-projektin kokouksessa kertomassa itsestäni ja opinnäytetyöstäni. Yhdessä ideoimme ja keskustelimme tulevasta projektista, joka toteutettaisiin Lähivoimala -projektin alaisuudessa. Mukaan toimintaan lähtivät kulttuuritoimi, liikuntapalvelut, varhaiskasvatus, perhetyö, perhepiste Nopea ja Päiväperho. Alkukeskustelun jälkeen sovimme, että yhteinen ensimmäinen palaveri uuden projektin käynnistämiseksi pitäisi sopia mahdollisimman pian. Moniammatillinen tiimi muodostui edellä mainittujen tahojen kahdestatoista työntekijästä, jotka vuorottelivat eri toimintakerroilla. Erityisesti Päiväperhon työntekijöiden jalkautuminen alueelle oli yksi toiminnan tarkoitus. Itse toimin projektin vetäjänä tehden samalla projektista toimintatutkimusta opintoihini. Tiivistä yhteistyötä tehtiin koko projektin ajan Lähivoimala-projektin projekti-päällikön kanssa.

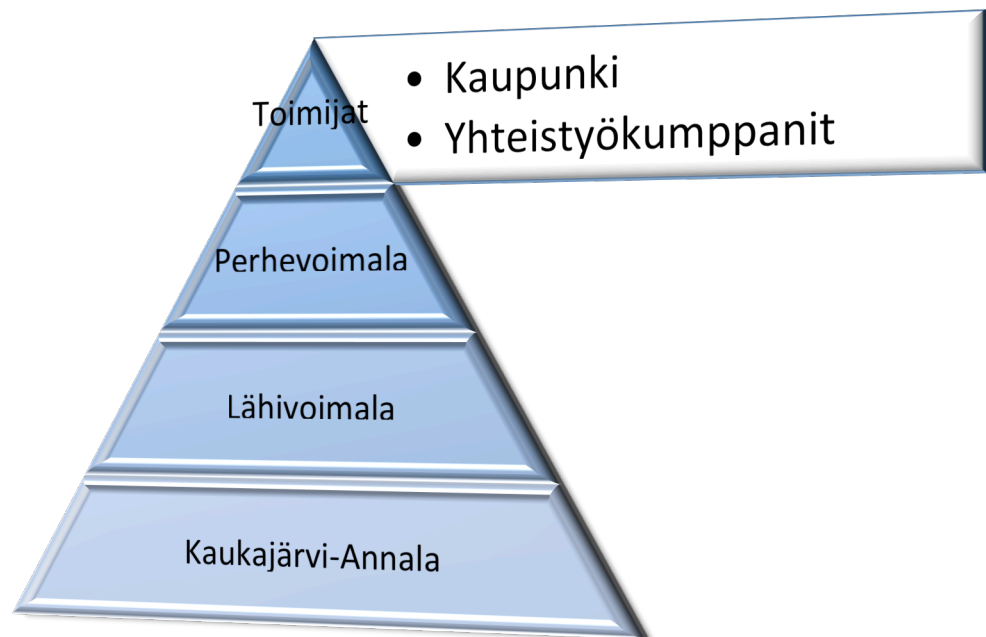
Ennen toiminnan aloittamista pidimme kolme suunnittelupalaveria mukana olevien toimijoiden kanssa. Kokouspäivät olivat 14.11.13., 10.12.13 ja 8.1.14. Väkimäärä ja osallistujat vaihtelivat eri kokouskerroilla, mutta saimme suunniteltua ja päätettyä tärkeimmät linjaukset toiminnan suhteen. Uuden toiminnan suunnittelu tyhjästä ja nopealla aikataululla asetti rajat suunnittelun tarkkuuteen. Toisessa kokouksessa perhepiste Nopea päätti jättäytyä projektista taka-alalle, koska kohderyhmänä olivat pikkulapsiperheet. Heidän kohderyhmäänsä ovat koululaiset ja heidän perheensä. Myös varhaiskasvatus ilmoitti, etteivät aikaresurssien vuoksi pysty olemaan mukana toiminnassa aktiivisesti. He halusivat pysyä mukana niin sanotusti taustatukena ja tarjota apua mahdollisuuksiensa mukaan.

Toiminnan nimeksi päätettiin laittaa Perhevoimala liittyen Lähivoimala-projektiin (kuvio 1). Toimintaan mukaan lähteneiden tahojen työntekijät olivat eri ammattiryhmistä; terveydenhoitajia, sairaanhoitajia, fysioterapeutti, liikunnanohjaajia, perhetyöntekijöitä, sekä lasten kulttuuritoimen työntekijöitä. Toiminta sovittiin tapahtuvaksi torstaisin noin kolmen viikon välein kello 14-18 välillä. Toiminta suunniteltiin iltapäiväpainotteiseksi, koska erilaiset kerhotoiminnat ovat usein aamupäivisin. Joka kerralle suunnittelimme tekemistä lapsille ja koko perheelle. Tarjolle halusimme kahvia, mehua ja pientä välipalaa. Kaiken toiminnan ja tarjoilun pitää olla maksutonta, joten lähdimme etsimään elintarvikealan sponsoreita alueelta. Moniammatillisesta tiimistä löytyi osaamista myös toiminnan esitteen suunnitteluun ja tekemiseen. Esitteiden tekeminen ja painatus jäi viime hetkelle. Tiukan aikataulun vuoksi pääsimme jakamaan niitä vasta noin viikkoa ennen toiminnan aloittamista., joten mainostaminen jäi liian vähälle ensimmäistä kertaa ajatellen.

Kolmen kokouksen aikana toimijat tutustuivat toisiinsa ja roolit projektissa selkeytyivät. Tunnelma oli hyvä kaikilla kerroilla, mutta muuttui rennommaksi kerta kerralta. Kaikki olivat innostuneita uudentyyppisen toiminnan luomisesta ja ideoita tuli paljon. Ensimmäiseen toimintakertaan lähdettiin kuitenkin melko avoimella suunnitelmalla. Mitään tiukkoja raameja ei toimintaa ajatellen ollut lyöty lukkoon. Ainoastaan toimintakertojen ohjattu toiminta oli ennalta suunniteltu joka kerralle. Toiminnan suunnittelu ja toteutus oli kulttuuritoimen vastuulla. Tempuradan toiminnasta ja ohjauksesta vastasi liikunta-toimi. Toimintakertojen välillä käytännön asioita sovittiin ja hoidettiin paljon sähköpostin välityksellä. Se oli tehokas ja nopea tapa tavoittaa koko työtiimi, ja näin kaikki saivat ajankohtaiset tiedot asioista.

Ennen toiminnan alkamista kävin kertomassa projektista Kaukajärven neuvolan terveydenhoitajille, jotka olivat tärkeä yhteistyötaho asiakkaiden ohjaamisessa ryhmään. Terveydenhoitajat olivat innostuneita ja motivoituneita ohjaamaan asiakkaitaan mukaan toimintaan. He kokivat, että alueella on tarvetta tämän tyyppiselle toiminnalle ja uskoivat projektin keventävän heidän työtään osaltaan.

Toiminnan käynnistyttyä työntekijät tekivät huomioita erinäisistä käytännön asioista, joita muokkasimme toimintaan sopiviksi. Työntekijöiltä tuli myös uusia ideoita ja ajatuksia toiminnan kehittämiseksi. Esimerkiksi alueella toimivien järjestöjen mukaantuloa toimintaan päätettiin kysyä. Kaukajärven Martat lähtivät mukaan Perhevoimalan leipomaan yhdessä perheiden kanssa. Myös Ensi- ja turvakotien liiton Annantuvan henkilökunta kävi tutustumassa toimintaan.

KUVIO 1. Perhevoimalan synty.

2.4 Perhetukikeskus Päiväperho

Päiväperho on päihdeongelmaisille lapsiperheille suunnattu hoitopaikka. Päiväperhossa toimii matalan kynnyksen kohtaamispaikka, kotiin tehtävä kriisi- ja ohjaustyö, kriisi-osasto akuutissa osastohoitoa vaativassa kriisivaiheessa, sekä äitiys- ja lastenneuvola. (Tampereen kaupunki 2014b.) Itse työskentelen terveydenhoitajana Päiväperhon äitiys- ja lastenneuvolassa. Neuvolan asiakkaita ovat tamperelaiset päihdeongelmaiset raskaana olevat naiset sekä heidän syntyneet lapsensa. Alueen neuvolan terveydenhoitajat ohjaavat päihdeongelmaiset raskaana olevat Päiväperhon neuvolaan. Toisinaan asiakas kieltäytyy tulemasta Päiväperhoon tai ei itse näe päihdeongelmaansa niin vakavana, että tarvitsisi erityistä hoitoa. Terveydenhoitaja Erolan (2013) mukaan näin on käynyt monesti Annala-Kaukajärvi alueen asiakkaillekin. Matka Päiväperhoon tuntuu liian pitkältä tai ongelma kielletään. Alueen terveydenhoitajat eivät ehdi paneutua ongelmiin riittävästi, ja siksi he toivoivat palvelujen viemistä jollain tavalla alueelle.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää moniammatillinen toimintamalli edistämään neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvointia, ennaltaehkäistä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien kehittymistä ja mahdollistaa varhainen hoitoonohjaus Annala-Kaukajärvi alueella Tampereella.

Tutkimustehtävät olivat:

1. Miten edistetään lapsiperheiden hyvinvointia vanhemmista tukemalla?
2. Miten ennaltaehkäistään vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien paheneminen?
3. Miten mahdollistetaan varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla?
4. Mitä ajatuksia ja kokemuksia Perhevoimalaan osallistuneet työntekijät kuvaavat toiminnasta?

Tavoitteena oli lisätä kyseisen alueen lapsiperheiden hyvinvointia ja tietoisuutta olemassa olevista päihde- ja mielenterveyspalveluista. Jatkossa tavoitteena on toimintamallia hyväksikäyttäen laajentaa moniammatillista yhteistyötä koko Tampereen alueelle.

4 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöhöni olen hakenut aikaisempia tutkimuksia aiheesta eri tietokannoista. Haut tehtiin pääosin Melinda, Medic, TamPub, Pubmed ja Cochrane tietokannoista. Hakusanoina oli lapsiperheet (family with children), varhainen tuki (early support), ehkäisevä lastensuojelu (preventive child welfare), ehkäisevä mielenterveystyö (preventive mental health service), ehkäisevä päihdetyö (preventive substance service) ja moniammatillisuus (multiprofessional). Tutkimuksista hyväksyttiin mukaan pro gradu – tutkielmat, lisensiaattityöt ja väitöskirjat. Ennen vuotta 2005 tehdyt tutkimukset jätettiin pois. Työhön on valittu kymmenen aiheeseen liittyvää tutkimusta (liite 1), sekä lisäksi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen sekä sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.

4.1 Lapsiperheiden hyvinvointi

Lapsen saaminen on ihmisille suuri käännekohta elämässä. Vanhemmuus muuttaa ja rikastuttaa elämää, mutta on kokonaisuudessaan erittäin haastavaa. Lähes puolet lapsiperheiden vanhemmista on huolissaan jaksamisestaan vanhempana. Kuormittavia tekijöitä ovat työelämän vaatimukset, omaan terveyteen liittyvät ongelmat ja parisuhde. Vuonna 2006 tehdyn lapsiperhekyselyn tuloksista ilmenee, että vanhemmat saavat iloa lasten kanssa yhteisistä juttelu ja ruokailuhetkistä, peleistä ja leikeistä, ulkoilusta, saunomisesta, yhteisistä harrastuksista, lukemisesta ja ostoksilla käynneistä. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 60-61.)

Lasten hyvinvointi ja media kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa – projektissa on tutkittu vanhempien selviytymistä perhe-elämään liittyvistä haasteista Suomessa ja Virossa. Tuloksista määriteltiin neljä vanhempien toimintakykyyn liittyvää tekijää: vanhempien subjektiivisesti kokema toimeentulon riittävyys, vanhempien keskinäisen suhteen toimivuus, vanhempien terveys ja alkoholiongelmat perheessä. Perheissä, joissa oli enemmän ongelmia, lapset oireilivat psykosomaattisesti. Alkoholiongelmaisten vanhempien perheissä lapset arvioivat vanhemmat itselleen vähemmän tärkeiksi, kuin lapset joiden vanhemmilla ei päihdeongelmaa ollut. Lapset kokivat turvallisuuden tunteensa pienemmäksi perheissä, joissa vanhemmilla oli runsasta päihteiden käyttöä. (Lahikainen & Paavonen 2011, 99-100.)

Vesterlin (2007) on pro gradu –tutkielmassaan kuvannut alle kouluikäisten vanhempien tuen tarvetta sekä perheiden kokemuksia saamastaan varhaisesta tuesta. Perheille tarjottiin tukea perusterveydenhuollon ja kolmannen sektorin yhteistyönä perheryhmän muodossa. Perheiden hyvinvointia kuormittivat usein pienet ongelmat, esimerkiksi kasvatukseen liittyvät ongelmat ja lastenhoito avun puute. Ne aiheuttivat kitkaa vuorovaikutustilanteissa ja parisuhteessa. Hyvinvointia tukevia tekijöitä olivat isovanhempien apu, vertaistuki, avoin päiväkotitoiminta, neuvola ja perheneuvola. Perheiden tulevaisuuden toiveet olivat hyvin käytännönläheisiä. Vanhemmat toivoivat elämään turvallisuutta ja ennustettavuutta, arjen hallintaa, sopusointuisempia kotioloja, taloudellista turvallisuutta, huolettomampaa arkea ja parempaa parisuhdetta. Perheryhmätoiminnasta saatuun vertaistukeen ja kasvatukselliseen tukeen oltiin tyytyväisiä. Ryhmä antoi eväitä myös perheen sisäisiin vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin, sekä parisuhteeseen. Ryhmän loputtua vanhemmat näkivät perheet enemmän kokonaisuutena ja kotielämä sekä arki rauhoittui jollakin tasolla. Negatiivisena asiana vanhemmat olivat miettineet perheiden leimaantumista ongelmaperheeksi. (Vesterlin 2007, 22, 35-43.)

4.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Vuonna 2008 voimaan tulleen lain myötä ehkäisevän työn asema vahvistui ja systematisoitui. Ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, sekä tukea vanhemmuutta. Sitä toteutetaan kunnallisissa peruspalveluissa, kuten neuvoloissa, perusterveydenhuollossa, päivähoidossa ja perusopetuksessa. (Lastensuojelulaki 2007.)

Laulaja (2011) on tutkinut ehkäisevää lastensuojelua koskevia kirjoituksia Helsingin Sanomissa vuosina 2008-2010. Kirjoituksista ilmenee, että lapsiperheet tarvitsevat tukea vanhemmuudessa, kodinhoitoon liittyvissä asioissa, sekä päihde- ja mielenterveysongelmiin. Ehkäisevän lastensuojelun palveluja tulisi saada ilman lastensuojelun asiakkuutta, sillä leimautuminen lastensuojelun asiakkaaksi pelottaa monia. Tästä syystä ongelmista ei uskalleta aina kertoa työntekijöille. Varhainen puuttuminen koetaan pääosin hyväksi asiaksi, vaikka leimautumisen pelkoa on taustalla. Tarvetta varhaiseen puuttumiseen on, mutta keinot toteuttaa sitä vaatii vielä kehittämistä. Parhaimmillaan se olisi

tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, leimaamatonta ja kunnioittavaa, kaikille kuuluvaa palvelua. (Laulaja 2011, 39-68)

Etenkin mielenterveys- ja päihdepalveluissa koetaan jonojen olevan liian pitkiä sekä aikuisten että lasten hoitopaikkoihin. Juuri varhainen puuttuminen estäisi ongelman pahenemisen. Säästöt hankaloittavat palvelujen saantia entisestään. Työntekijöillä on kiire, jolloin paneutuminen asiakkaan asioihin jää vähälle. Työntekijät uupuvat ja hakeutuvat muihin töihin. Työntekijöiden vaihtuvuus johtaa asiakkaan tiedonkulun ongelmiin. Rahaa tulisikin siirtää korjaavista palveluista ehkäisevään työhön. (Laulaja 2011, 39-68)

Kangaspunnan ym. (2005) tutkimuksessa todettiin hyvinvointineuvolan asiakkaiden saaneen apua varhaisella puuttumisella ongelmiinsa. Muunmuassa parisuhteen ristiriitoihin oli löytynyt ratkaisukeinoja ja masennukseen saatu apua. Raskauden aikaiset negatiiviset mielikuvat vauvasta eivät vaikuttaneet varhaisen vuorovaikutuksen syntyyn, kun tilanteeseen on puututtu ajoissa. (Kangaspunta ym. 2005, 46).

Varhainen puuttuminen ei ole vain riskiryhmiin kohdistuvaa toimintaa. Varhainen yhteistyö tarkoittaa, että työntekijät ja perhe toimivat nopeasti ongelmien tai kriisien kohdatessa. Olennaista on toimia silloin, kun auttamismahdollisuudet ovat otolliset. Hyvän toiminnan ytimenä on perheiden ja sektorirajat ylittävät ammattilaisten yhteistyö. Lähtökohtana on tarjota perheille avointa asioiden käsittelyä varhaisessa vaiheessa. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 187.)

Kendrick ym. (2013) perheinterventioista tekemässä kirjallisuuskatsauksessa todetaan pikkulapsiperheiden kotiin tehtävän moninaisen työn olevan tehokasta lapsien hyvinvoinnin parantamiseksi ja erilaisten riskien vähentämiseksi. (Kendrick ym. 2013, 18-20). Samoin Furlong ym. (2012) toteavat ryhmämuotoisen vanhemmuuden tukemisen vähentävän käytöshöiriöisten lasten oireilua ja parantavan vanhempien mielialaa ja jakamista. (Furlong ym. 2012).

4.3 Päihde- ja mielenterveysongelmat

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut suunnitelmassaan ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Suunnitelman pääteemat ovat asiakkaan ase-

man vahvistaminen, edistävä ja ehkäisevä työ, sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestäminen toiminnallisena kokonaisuutena, panopiste perus- ja avohoidossa. Tavoitteena on myös katkaista päihdeongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 12, 24.)

Asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu ja hoitoon pääsy on tärkeää. Yhden oven periaate ja matalan kynnyksen hoitoon hakeutuminen voidaan toteuttaa terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluilla. Lapsiperheiden osalta yhteistyö lastensuojelun kanssa pitää olla tiivistä. Lasten hoito pitää toteuttaa lapsen omassa kasvuympäristössä, jolloin neuvolan ja kouluterveydenhoitajan rooli muodostuu tärkeäksi. Mielenterveys- ja päihdehoidossa pitää huomioida koko perhe. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2012, 19-23, 51-52)

Vanhempien päihdeongelmasta kärsivät ensisijaisesti lapset. Päihdeongelmat ovat yleisin syy perheväkivaltaan ja lasten laiminlyönteihin. Lasinen lapsuus –projektin toteuttaman tutkimuksen mukaan joka viides suomalainen on kokenut lapsuudenkodissaan liiallista päihteiden käyttöä. Perheissä, joissa vanhemmat käyttävät runsaasti päihteitä, esiintyy paljon perheriitoja, väkivaltaa, lasten laiminlyöntiä, sosiaalista eristyneisyyttä ja taloudellisia ongelmia. Lapset kokevat turvattomuutta ja pelkoa, ja heidän perustarpeensa jäävät monella tapaa tyydyttämättä. Heitteillejätto saattaa olla niin voimakasta, että se uhkaa lapsien terveyttä. Osa vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat vaikutukset näkyvät lapsissa jo hyvinkin varhain, osa vasta aikuisiässä päihde- ja mielenterveyden ongelmina. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2011, 21.)

Työryhmä painottaa päihdeongelmien tietoisuuden lisäämiseen etenkin lasten ja nuorten kasvuympäristössä. Lasten ja vanhempien ongelmien tunnistamiseen on panostettava, ja tunnistamisen pitää johtaa toimenpiteisiin. Tämä tarkoittaa eri palvelujen yhteistyötä yli hallinto- ja ammattikuntarajojen. Erityisesti kunnan sosiaali- ja terveystoimen johdon roolilla on oleellinen merkitys tavoitteiden onnistumiseen. Ehkäisevän työn kehittäminen ja palvelujen saatavuuden turvaaminen edellyttää peruspalvelujen roolin vahvistamista sekä hallintosektoreiden ylittävää yhteistyötä ja uudenlaisia työnjakoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2011, 14-15, 17, 37.)

4.4 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on erittäin epämääräinen ja monenlaisten yhteistyötapojen kuvauksessa käytetty käsite. Moniammatillisesta yhteistyöstä alettiin puhua 1980-luvun loppupuolella eri ammattiryhmien yhteistyöstä. Suomessa termi on vakiintunut käyttöön 1990-luvulla. Moniammatillinen yhteistyö tuo yhteistyöhön mukaan useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia. (Isoherranen 2005, 13-14)

Moniammatillinen yhteistyö soveltuu hyvin sosiaali- ja terveysalan asiakastyöhön, jossa pyritään huomioimaan asiakkaan kokonaisuus. Eri alojen asiantuntijoiden tiedot ja taidot integroidaan yhteen asiakaslähtöisesti. Yhdessä, asiakkaan kanssa rakennetaan tapauskohtainen yhteinen tavoite, tarkoituksena luoda yhteinen käsitys tarvittavista toimenpiteistä tai ongelman ratkaisuisista. Työympäristöstä huolimatta, moniammatillisessa yhteistyössä korostuu viisi kohtaa: asiakaslähtöisyys, tiedon ja näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutuksellinen yhteistyö, rajojen ylitykset ja verkostojen huomiointi. (Isoherranen 2005, 14.)

Moniammatillisen tiimin työskentelyperiaatteita ohjaavat seuraavat käsitteet:

- kyky jakaa tietoa ymmärrettävästi
- ammatillisten rajojen väljyys
- kyky ottaa yhteistä vastuuta
- halukkuus olla samanaikaisesti oppija ja erikoisasiantuntija
- valmius sopeuttaa rooleja tiimin sisällä asiakkaan tarpeista lähtien.

(Isoherranen 2005, 17.)

Karvinen (2013) on tutkinut ehkäisevän lastensuojelun eri toimialojen yhteistyötä edistäviä ja rajoittavia tekijöitä. Merkittävimmäksi tekijäksi sekä edistävänä että rajoittavana tekijänä nousivat työntekijöiden asenteet toisiaan kohtaan. Molemminpuolinen avoimuus, tiedon kulku, sekä kunnioitus ja arvostus toisen ammattitaidosta edistävät yhteistyötä. Ennakkoluulot, luottamuksen ja arvostuksen puute johtavat tietojen salailuun ja haluttomuuteen tehdä yhteistyötä. Myös rakenteelliset tekijät kuten riittävä ajankäyttö, henkilöstön voimavarat, lainsäädäntö ja henkilöiden tuttuus vaikuttavat yhteistyön onnistumiseen. Tärkeää on tieto toisten työtavoista, vastuun jakaminen ja yhteinen näkemys asiasta. Säännölliset palaverit asioiden tiimoilta sekä joustavuus koettiin tärkeiksi. (Karvinen 2013, 35-54.)

Pärnä (2012) on tutkinut väitöskirjassaan lapsiperhepalvelujen mahdollisuutta tarjota varhaista tukea lapsiperheille moniammatillisella yhteistyöllä. Tutkimus liittyy Varvas-hankkeeseen, jonka tavoitteena oli kehittää ryhmämuotoinen avokuntoutus- ja yhteistyömalli riskitilanteessa elävien lapsiperheiden arjen sujumisen edistämiseen. Tavoitteena oli kehittää lastensuojelullisia yhteistyökäytäntöjä ja palvelukokonaisuuksia yhdessä perheen, moniammatillisen työryhmän ja palveluverkoston kanssa. Tuloksista ilmenee, että motiivi yhteistyön aloittamiseen on erittäin tärkeää yhteistyön onnistumisen kannalta. Tiedonkulun ongelman todetaan olevan yksi kulmakivi moniammatilliselle yhteistyölle. Myös oman ammatillisen kasvun ja osaamisen laajenemisen oivaltaminen lisäsi motivaatiota yhteistyöhön. Kun luottamus syntyy ja henkilökemiat sopivat yhteen, voidaan toiminta aloittaa vähäiselläkin suunnittelulla. Tällöin työntekijät sietävät epävarmuutta paremmin. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää yhteistyötahtoa, asiakaslähtöisen yhteistyötarpeen tunnistamista, ammatillisten rajojen ylittämistä ja asiantuntijuuden yhteistä rakentamista. (Pärnä 2012, 75, 139, 141-146, 216.)

Kangaspunta ym. (2005) toteavat moniammatillinen yhteistyön vähäisyyden syiksi eri ammattiryhmien vaikeudet kommunikoida keskenään. Puutteelliset tiedot toinen toisensa toimenkuvista aiheuttavat väärinkäsityksiä. Myös epävarmuus omasta osaamisesta saattaa vaikuttaa halukkuuteen osallistua yhteistyöhön. Yhtenä syynä pidetään myös kiirettä. Aina uuden työmuodon alkuvaiheessa vaaditaan osallisilta oman työn ja työtapojen kriittistä arviointia, ja kykyä uudistaa niitä. Lisäksi tiimityöskentely vaatii aikaa, tilaa ja vuorovaikutustaitoja. (Kangaspunta ym. 2005, 57-58.)

Laulajan (2011) tutkimuksessa ehkäisevän lastensuojelun palvelujen pirstaloituminen koetaan ongelmaksi. Apua joutuu hakemaan monesta paikasta, eri henkilöiltä. Työntekijöiden kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta puuttuu. Moniammatillisen yhteistyön ongelma on työntekijöiden vaitiolovelvollisuudet. Salassapitovelvollisuuden vuoksi tieto ei kulje eri yksiköiden välillä. Tällöin yhteistyö ei voi toimia. (Laulaja 2011, 39-68.)

Esimerkiksi Tampereella on siirrytty hyvinvointineuvolajärjestelmään, jossa moniammatillinen neuvolatiimi kokoontuu säännöllisin väliajoin. Tiimillä on tiimisäännöt, selkeä rakenne, toimintamalli ja tavoitteet. Tiimin työntekijät tuntevat toistensa tekemän työn mahdollisuudet ja tietävät lapsiperheiden palvelut. Vastuuta voidaan jakaa. Myös vaikeita asioita on helpompi ottaa puheeksi, kun taustalla on työryhmän tuki. Usean eri

alan työntekijän voimin tunnustetaan perheiden ongelmat varhaisemmassa vaiheessa. (Kangaspunta ym. 2005, 45.)

Tampereen kaupunki on laatinut lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman vuonna 2007. Ohjelmassa on koottu Tampereen kaupungin lapsille ja nuorille tarjoamat palvelut. Tavoitteissa painotetaan ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä. Yhteistyö vanhempien kanssa nähdään tärkeäksi ja sitä pyritään lisäämään. Yhteisöllisyys on yksi keskeisistä teemoista. Perheille pyritään järjestämään alueellisia kohtaamispaikkoja ja vertaisryhmätoimintaa. Kehittämistyötä tehdään moniammatillisesti eri toimijoiden kanssa. (Tampereen kaupunki 2007, 5, 7, 48-51.)

Pirkanmaan mielenterveys- ja päihdestrategiassa on nostettu esiin mielenterveys- ja päihdeosaamisen lisääminen perusterveydenhuollossa, ongelmien varhaisen tunnistuksen ja puuttumisen vahvistaminen, sekä matalan kynnyksen ja yhden oven periaate palvelujen suhteen. Yhtenä painopistealueena on lasten ja lapsiperheiden hyvinvointi. (Pirkanmaan sairaanhoitopiiri 2013,3.) Tampereen kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa painotetaan muunmuassa ennaltaehkäiseviä palveluja ja hyvinvointierojen kaventamista. Tärkeää on helppo tiedon saatavuus, matalan kynnyksen neuvonta- ja ohjauspalvelut, sekä asukkaita lähellä olevat palvelut. Tavoitteena on myös osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen. (Tampereen kaupunki 2014a, 8-13.)

5 METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

5.1 Toimintatutkimus

Tämä opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksena. Toimintatutkimus, jonka voidaan ajatella olevan myös yhteisöllisyyteen perustuvaa tutkimusta, toimintatiedettä ja toiminnallista oppimista, on käytetty lähestymistapa olosuhteiden ja käytäntöjen parantamiseen terveydenhuollossa. (Koshy, Koshy & Waterman 2011, 1). Toimintatutkimuksessa siis tuotetaan tietoa käytännön kehittämiseksi tai kehitetään käytäntöjä entistä paremmiksi. Toimintatutkimus kohdistuu yleensä sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Se on ajallisesti rajattu projekti, jonka aikana tutkimusta ja kehittämistä tehdään. (Heikkinen 2006, 16-19.) (liite 2) Toimintatutkimus on nimensä mukaisesti tilanteeseen sidottua, useimmiten yhteistyötä vaativaa, osallistuvaa ja itseään tarkkailevaa. Toimintatutkimus sopii hyvin tutkimusmetodiksi, kun työn tekoon halutaan lisätä uusia näkökulmia. Se on tutkimusta, jonka avulla pyritään ratkaisemaan erilaisia käytännön ongelmia, parantamaan sosiaalisia käytäntöjä ja ymmärtämään niitä paremmin yhteistyötä tehtäessä. (Metsämuuronen 2006, 102-103.)

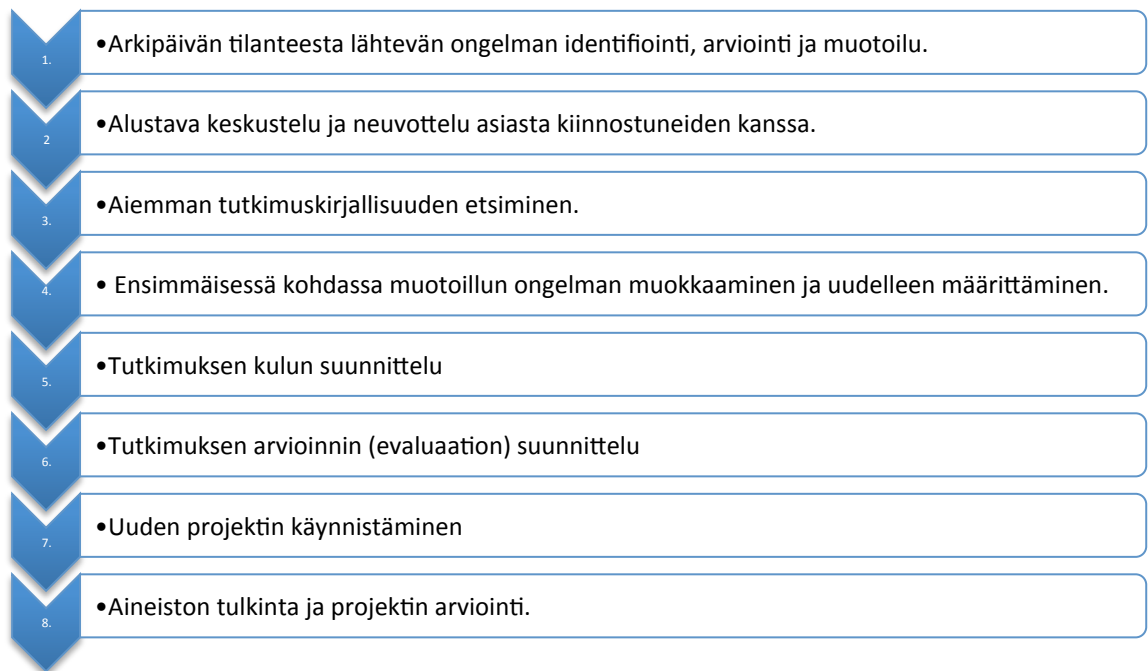
Toimintatutkimusta on arvosteltu ja vähätelty tutkimuksen näkökulmasta. Tutkimuksen vaikuttavuutta on arvosteltu, koska tulokset eivät ole yleistettävissä. Toimintatutkimusta on kuvattu myös vajavaiseksi malliksi, jossa erinäinen kokoonpano ihmisiä muuttaa käytäntöjä. Toisaalta toimintatutkimuksilla on kehitetty paljon käytännön työtä, ja toimintatutkijat ansaitsevat kiitosta juuri tästä. Greenin sanoin voidaan todeta; jos me haluamme enemmän tutkimukseen perustuvaa käytäntöä, me tarvitsemme enemmän käytäntöön perustuvaa tutkimusta (Koshy ym. 2011, 32-36, 69).

Tämän toimintatutkimuksen tarve on lähtöisin tekijän työpaikalta. Moniammatillinen työryhmä suunnitteli ja toteutti uutta toimintaa Tampereelle Annala-Kaukajärvi alueen lapsiperheille. Projektin tarkoituksena oli luoda toiminnallisia iltapäiviä kolmen viikon välein lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Mukaan toimintaan lähtivät perhetukikeskus Päiväperho, lasten kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, perhetyö sekä varhaiskasvatus. Kaikki mukanaolijat joko järjestivät osaltaan tekemistä ja toimintaa lapsille ja heidän vanhemmilleen, tai olivat läsnä perheille. Vanhemmilla oli mahdollisuus keskustella asioista työntekijöiden kanssa. Kaikki perustui vapaaehtoisuuteen, ja toiminta oli

avointa kaikille. Lapsiperheiden kanssa työskenteleville alueen työntekijöille kerrottiin tulevasta toiminnasta, jotta työntekijät osasivat ohjata tukea tarvitsevia perheitä oikean avun piiriin. He olivatkin avainasemassa motivoimaan perheitä mukaan toimintaan.

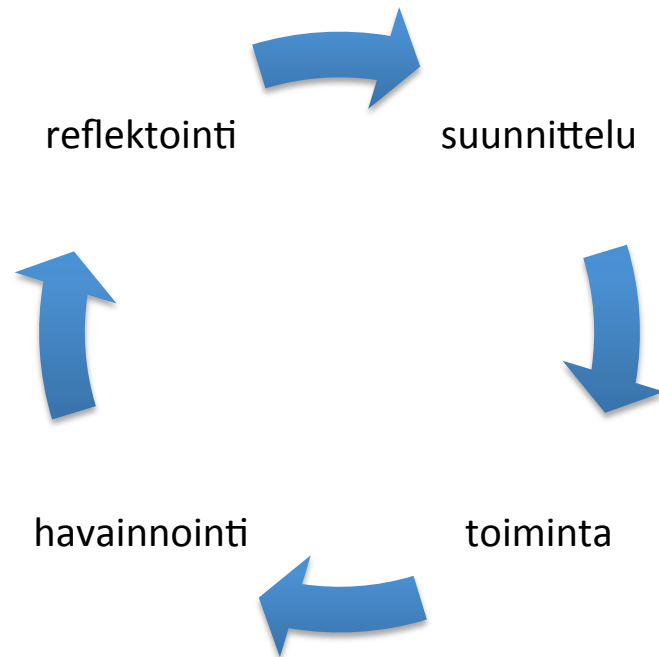
5.1.1 Toimintatutkimuksen vaiheet

Toimintatutkimuksen kulusta on esitetty useita erilaisia kaavioita. Seuraavassa kaaviossa toimintatutkimus on jaettu kahdeksaan eri osa-alueeseen. Kaavio on Cohenin ja Mannonin kehittämä.

KUVIO 2. Toimintatutkimuksen kulku (muokattu Cohen ym. 2007; Metsämuuronen 2006, 105.)

Toimintatutkimus poikkeaa tavanomaisesta tutkimusprosessista. Toimintatutkimus kuvataan usein syklinä, jonka vaiheet vuorottelevat. (kuvio 3) Sykli voi alkaa mistä vaiheesta tahansa. Sykliin kuuluu sekä konstruoivia että rekonstruoivia vaiheita. Konstruoiva toiminta on uutta rakentavaa ja tulevaisuuteen suuntaavaa. Rekonstruoivassa vaiheessa havainnoidaan ja arvioidaan toteutunutta toimintaa. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2006,78-79.)

KUVIO 3. Toimintatutkimuksen sykli. (muokattu Heikkinen ym. 2006, 79.)

Toimintatutkimuksessa tutkimusongelmat muodostuvat usein vähitellen. Toiminnan ja arvioinnin jatkuvassa vuorottelussa syntyy uusia ongelmia, joihin täytyy reagoida uudella tavalla. Täsmällistä toimintatutkimuksen tutkimussuunnitelmaa ei voi kirjoittaa etukäteen, eikä tiedonhankintaa voi kuvata tarkasti. (Heikkinen ym. 2006, 86.) Tutkimussuunnitelma on kuitenkin tärkeä osa tutkimusta, vaikka siihen myöhemmin tulisikin muutoksia. Tutkimusluvan anominen ja prosessin aikatauluttaminen tehdään tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. (Huovinen & Rovio 2006, 96.) Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu arvaamattomuus, eikä kaikkiin mahdollisiin ongelmiin voi varautua etukäteen. Joskus tärkein tutkimuskysymys saattaa tulla eteen odottamatta kesken hankkeen. (Heikkinen ym. 2006, 87, 96.)

Oleellisimmat tiedonkeruumenetelmät ovat osallistuva havainnointi, tutkimuspäiväkirja ja haastattelu. Aineistoina voidaan käyttää myös muita toiminnan aikana tehtyjä muisti-
oita, kokouspöytäkirjoja ja raportteja. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston riittävyttä kuvataan aineiston kylläntymisenä eli saturaationa. Toimintatutkimuksessa saturaatiopisteen määrittely on vaikeaa, koska kehittäminen saattaa luoda uusia ongelmia. Koska tutkijan resurssit ovat rajalliset, kannattaa seuranta-ajasta sopia ennalta. (Huovinen & Rovio 2006, 104-105.)

Toimintatutkimus etenee ajassa, joten tulosten raportointi on usein juonellinen kertomus, jossa tapahtumat selostetaan vaihe vaiheelta. Siinä on alku, keskikohta ja loppu. Toimintatutkimuksen raportoinnissa tuodaan esiin osallistujien kokemuksia ja kuvataan niitä sellaisina kuin tutkittavat ovat ne kokeneet. Toimintatutkimuksen raportti on keronnallinen tulkinta kehittämishankkeesta tai tutkimusprojektista. (Heikkinen & Rovio 2006, 117-119.)

5.1.2 Tutkijan rooli

Omaa työtään toimintatutkimuksella kehittävää tutkijaa voidaan kutsua toimijatutkijaksi. Hänellä on yleensä käytännön kokemusta tutkimusaiheestaan. Toimijatutkijan haasteena on tutkijan identiteetin omaksuminen. Tutkija-toimija tuntee tutkimusaiheensa aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden pohjalta, ja haluaa kokeilla toimiiko malli käytännössä. Hän on kehittämisprosessissa yleensä ulkopuolisena asiantuntijana. Käytännössä lähtökohtana tutkimukselle on usein sekä teoria että käytäntö. Toimintatutkija on haasteellisessa tutkijan ja toimijan välimaastossa. (Huovinen & Rovio 2006, 94-95.)

Suunnitteluvaiheessa tutkija hahmottelee tutkimusasetelmaa ja –tehtävää koskevia kysymyksiä sekä ideoi kenttätöitä. Hän tutustuu kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkija miettii aineiston hankintatavan ja miten se analysoidaan. (Huovinen & Rovio 2006, 96.) Tutkimusprosessin aikana tutkijan pitää kehittää hallita erilaisia taitoja tutkimuksensa tekemiseen. Huolellinen suunnittelu, tarkka havainnointi ja kuuntelu, toiminnan arviointi ja kriittinen pohdinta ovat tärkeitä vaiheita toimintatutkimusta tehdessä. (Koshy ym 2011, 1-2.)

Kenttätöissä auttavat nöyrä mieli ja selkeä sanoma. Tutkijalla pitää olla hallussa tutkimuksen teoreettisten ja käytännöllisten lähtökohtien hallinta. Hänen pitää osata vastata osallistujien kysymyksiin. Toimintatutkija ei kuitenkaan yksin määrittele tutkimuksen suuntaa ja kerro, mitä kunkin on tehtävä, vaan tutkimus on demokraattista toimintaa. Kenttätöissä tutkija seuraa osallistujien toimintaa ja reflektoi toimintaa yhdessä heidän kanssa. Kenttätö sisältää kokouksia, pöytäkirjojen laatimista, yhteistä suunnittelua ja yhdessä tekemistä. Se on myös kuuntelemista, kyselemistä, ihmettelyä, yhteenvedojen tekemistä, ideoimista ja ideoiden kokeilua. Tärkeää on toimiva, luottamuksellinen suhde

kaikkien toimijoiden välillä. Jos tutkija ei saavuta osallistujien luottamusta tai menettää sen, tutkimuksen teko vaikeutuu huomattavasti. Toimintatutkijan rooli on tasapainotettua osallistumisen ja vetäytymisen välillä. (Huovinen & Rovio 2006, 101-102.)

Tässä toimintatutkimuksessa, tutkimuksen tekijä oli aktiivisesti osallisena projektin suunnittelussa ja toteutuksessa. Voidaan todeta, että tekijä on toimija-tutkija. Mukana oli myös muita saman työpaikan työntekijöitä sekä työntekijöitä kaupungin muista organisaatioista. Kaikilla oli kuitenkin sama tavoite. Mukaan lähteneiden moniammatillisen tiimin jäsenten osallistuminen on lähtenyt omasta tahdosta ja kiinnostuksesta kehittämistyöhön. Moniammatillisessa tiimissä oli paljon erilaista osaamista ja hyviä kehittämissideita. Suurin osa tiimiläisistä oli aktiivisesti suunnittelussa mukana.

5.2 Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin ryhmähaastattelulla, joka toteutettiin teemahaastatteluna projektiin osallistuvilta työntekijöiltä. Ryhmähaastattelu tehtiin kaksi kertaa, projektin käynnistymisvaiheessa ja toinen toiminnan oltua jo hetken käynnissä. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällön analyysillä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007.) Myös toiminnan havainnointi ja tutkimuspäiväkirja ovat oleellinen osa aineistoa. Tutkimuslupa haettiin Tampereen kaupungin avopalveluilta liikuntapalveluilta, sivistyspalveluilta ja varhaiskasvatukselta, koska haastateltavina on kyseisten sektoreiden työntekijöitä.

5.2.1 Ryhmähaastattelu

Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä ainutlaatuinen, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Suurimpana etuna pidetään joustavuutta. Haastattelulla tutkittavat saadaan yleensä hyvin mukaan tutkimukseen. Haastateltavat on mahdollista tavoittaa myöhemmin aineiston täydentämistä ajatellen. Haastattelu vie aikaa, ja haastattelujen teko edellyttää huolellista suunnittelua ja valmistautumista tekijältä. Haastatteluun voi sisältyä monia virhelähteitä, jotka voivat johtua haastattelijasta tai haastateltavasta. Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää, vastaajan taipumus antaa suotavia/miellyttäviä vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2007, 199-201.)

Ryhmähaastattelu on tehokas tiedonkeruu muoto, koska siinä saadaan tietoa usealta henkilöltä yhtä aikaa. Suositus ryhmän kooksi on 2-3 henkilöä, jotta tutkija erottaa haastateltavien äänet nauhalta. Ryhmä saattaa vaikuttaa vastauksiin sekä myönteisesti että kielteisesti. Esimerkiksi muistinvaraisissa asioissa saattaa ryhmästä olla apua. Toisaalta ryhmän kannalta kielteisten asioiden esiintuominen voi olla vaikeaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 205-206.)

5.2.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto puuttuu. Teemahaastattelua voidaan käyttää sekä kvalitatiivisessa, että kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Siitä saatua aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.)

5.2.3 Haastattelujen toteutus

Ryhmähaastatteluihin osallistui seitsemän toiminnassa mukana olevaa työntekijää. Aikataulullisten ongelmien sekä sopivan ryhmäkoon vuoksi haastattelut tehtiin kahdessa ryhmässä. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa 13.3.2014 oli kolme työntekijää ja se tehtiin kulttuuritoimen kokoustiloissa. Toinen haastattelu tehtiin Päiväperhon neuvotteluhuoneessa 27.3.2014, johon osallistui neljä työntekijää. Haastattelut etenivät teemarungon mukaisesti ja ne nauhoitettiin. Molemmat haastattelut kestivät noin 45 minuuttia. Haastattelut olivat hyvin samantyyppiset. Ne etenivät suunnitellun rungon mukaisesti ja antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiin.

4.6.2014 oli toinen ryhmähaastattelukerta, joka painottui työntekijöiden ajatuksiin Perhevoimala -projektin onnistumisista ja kehittämistarpeista projektin puolivälissä. Haastattelu tapahtui Vanhan kirjastotalon neuvotteluhuoneessa. Tein myös täydentäviä kysymyksiä tutkimuskysymyksiini niiltä osin, mihin kaipasin vielä lisätietoa. Kaikilla Perhevoimalaan osallistuneilla työntekijöillä oli mahdollisuus tulla haastatteluun. Paikalla oli neljä työntekijää. Myös tämä haastattelu nauhoitettiin. Tästä haastattelusta otin analyysiin mukaan tutkimuskysymyksiin 1-3 kohdistuneet vastaukset. Ajatuksia projektin

onnistumisista ja kehittämistarpeista ei käsitelty sisällönanalyysilla, koska ne eivät liittyneet tutkimuskysymyksiin.

5.3 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jota voidaan käyttää kaikkia laadullisen tutkimuksen tuloksia analysoitaessa. Sitä voidaan kuvata menettelytapana, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti on tässä yhteydessä mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. Sisällönanalyysi soveltuu siis hyvin myös strukturoimattomankin aineiston analyysiin. Tällä menetelmällä pyritään tutkittavasta ilmiöstä saamaan tiivistetty, yleisessä muodossa oleva kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-103.)

Sisällön analyysi voidaan jakaa induktiiviseen tai deduktiiviseen analyysiin. Jako perustuu tulkintaan tutkimuksessa käytetystä päättelytavasta. Induktiivisessa analyysissä edetään yksittäisestä yleiseen, jolloin tutkimusaineistosta pyritään luomaan teorettinen kokonaisuus. Deduktiivinen analyysi etenee yleisestä yksittäiseen, jolloin se perustuu johonkin tiettyyn teoriaan joka ohjaa aineiston analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95-97.)

Tässä työssä aineisto käsiteltiin induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teorettisten käsitteiden luominen. Pelkistämisvaiheessa aukikirjoitettu aineisto pelkistetään siten, että siitä karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tällöin pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävät. Aineiston ryhmittelyssä tuloksista etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään omaksi luokakseen. Luokituksen nimikkeenä voi olla tutkittavan asian ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelussa aineisto tiivistyy, kun yksittäiset asiat sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Näin muodostuvat niin kutsutut alaluokat. Ryhmittelyä seuraa aineiston abstrahointi. Abstrahoinnissa yhdistellään luokiteltuja aineistoja niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Näin muodostetaan yläluokkia ja lopulta pääluokka. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saa-

daan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113.)

Nauhoitetut haastattelut aukikirjoitettiin huhtikuun 2014 aikana. Analyysin aluksi tekstistä alleviivattiin tutkimuskysymyksiin vastaavat kohdat, kunkin omalla värillään. Alleviivatuista kohdista kirjoitettiin erilliselle paperille pelkistettyjä ilmaisuja tutkimuskysymyksittäin. Jokaisen pelkistetyksen kohdalla mietittiin sen antamaa informaatiota tutkimuskysymykseen. Pelkistetyistä ilmauksista koottiin alaluokkia kunkin tutkimuskysymyksen alle. Tämän jälkeen palattiin vielä alkuperäiseen tekstiin, jotta varmistettiin kaikkien vastausten huomiointi. Eri tutkimuskysymyksiin tuli samantyyppisiä vastauksia eri näkökulmasta ajateltuna. Tämän vuoksi luokittelua tuli tarkastella erityisen huolellisesti.

Alaluokkien muodostuksien jälkeen analyysissä oli muutaman viikon tauko ja kun siihen palattiin, prosessi käytiin vielä nopeasti läpi alusta alkaen. Tämän jälkeen lähdettiin miettimään yläluokkia kokoamalla alaluokkia yhteisen tekijän alle. Yläluokkien muodostamisen jälkeen tarkasteltiin mahdollisten pääluokkien muodostamista. Analyysi ei edennyt enää pääluokkien muodostamiseen. Taulukossa 1 näkyy esimerkki aineiston analyysistä. Vielä tutkimustulosten kirjoitusvaiheessa palattiin useasti alkuperäiseen aukikirjoitettuun tekstiin vastausten luotettavuuden varmistamiseksi.

Työntekijöiden ajatuksia Perhevoimalasta ja sen kehittämisestä ei käsitelty sisällönanalyysillä, koska aineisto oli suppea. Aineistosta on koottu oma kappale tulososioon. Päiväkirjamerkinnot ja toiminnan ohessa tehdyt havainnot ovat osa tutkimustulosta. Päiväkirjamerkinnoista on muodostettu Perhevoimalan toiminnan kuvaus. Toiminnan kuvaus on rajattu kevään 2014 ajalle. Syksyn toiminnasta on mainittuna ainoastaan päivien teemat, koska toiminta jatkuu vielä työn valmistumisen jälkeen. Tehdyt havainnot on sisällytetty tulososioon muiden tutkimustulosten kanssa.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston luokittelusta

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
<p>Sekä lapselle että aikuiselle onnistumisen kokemus on meille tärkeä. Aina onnistutaan meidän toiminnoissa, tai on tärkeää et se fiilis jää.</p>	<p>Onnistumisen kokemus lapselle ja vanhemmalle, sen fiiliksen jääminen.</p>	<p>Onnistumisen kokemukset</p>	<p>Toiminnan tarjoaminen lapsiperheiden arkeen.</p>

6 TULOKSET

6.1 Perhevoimalan toiminnan kuvaus

Ensimmäinen Perhevoimalan toimintakerta oli 6.2.2014. Paikalla oli yhteensä yksitoista työntekijää, kaikki toiminta-alat edustettuina. Suuri työntekijämäärä johtui siitä, että kaikki mukanaolijat halusivat tulla ensimmäiselle kerralle katsomaan paikkaa ja toiminnan aloitusta. Eniten jännitettiin tuleeko paikalle ketään lyhyen mainostamisajan vuoksi. Päivään osallistui kaksi lasta ja kaksi äitiä. Päivän teemana oli sirkustempu, minkä kulttuuritoimi järjesti. Äidit ja lapset lähtivät hyvin mukaan erilaisten sirkustempujen harjoituksiin. Myös henkilökunta oli aktiivisesti mukana harjoittelemassa. Liikuntatöiden tempurata on suunniteltu ohjelmaan joka kerralle tunnin ajaksi liikuntasaliin joka on käytössämme kello 16-17. Päivästä jäi oikein mukava ja hauska mieli, vaikka enemmän perheitä olisi mukana mahtunut. Ensimmäinen kerta oli enemmänkin totuttelua, ihmettelyä ja opettelua Perhevoimalatoimintaan. Jälkeenpäin ajateltuna vähäinen osallistujien määrä oli hyvä, koska näin jokainen työntekijä pystyi rauhasa miettimään rooliaan ja toimintaansa. Päivän päätteeksi keskustelimme lyhyesti vielä päivästä sekä toiminnan toteutuksesta ja mainostamisesta jatkossa.

Toinen Perhevoimala kerta pidettiin 27.2.2014. Ohjelma oli musiikkipainotteinen, laulua, soittoa ja laululeikkejä. Lisäksi perheillä oli mahdollisuus valokuvauttaa lapsia ja koko perhettä, kahden kuvaajan ollessa paikalla. Näin perheille annettiin tilaisuus laadukkaisiin valokuviin ilman kalliita studiomaksuja. Valokuvat kopioitiin CD-levyille, jotka annettiin seuraavalla toimintakerralla. Kävijämäärä oli huomattavasti suurempi kuin ensimmäisellä kerralla. Paikalla oli 12 lasta ja 11 aikuista. Perheiden lapset olivat pääosin 1-2 vuotiaita, mutta muutama leikki-ikäinen ja koululainenkin oli mukana. Toiminnan aikana syntyi hyviä keskusteluja vanhempien ja työntekijöiden välillä kahvikupin äärellä. Erityisesti tempuradan aikana mahdollistettiin vanhemmille keskusteluhetki toisen työntekijän mennessä lasten kanssa liikuntasaliin. Näin syntyi henkilökohtaisempaa keskustelua vanhemman ja työntekijän välillä ja lapsi sai mukavaa toimintaa tahollaan.

Kolmas kerta pidettiin 20.3.2014. Ohjelmassa oli värikylpy. Värikylpy on suunnattu erityisesti pienille 0-2 vuotiaalle lapsille, joten se sopi hyvin toimintaamme. Kävijöitä

oli 15 lasta ja 15 aikuista. Pääosa lapsista oli alle kaksi vuotiaita, mutta myös isompia leikki-ikäisiä oli muutama mukana. Idea Marttojen pyytämiseen mukaan toimintaan oli tullut jo toiminnan käynnistyttyä, ja he olivat lupautuneet tulemaan leipomaan toimintapaikalle. Tällä kerralla Martat leipoivat sämpylöitä johon myös isommat lapset saivat osallistua. Sämpylöiden leipominen muun toiminnan ohessa ja tuoreen sämpylän tuoksu toivat kodikkuutta toimintaan. Sämpylät maistuivat kahvin ja mehun kanssa kaiken ikäisille.

Seuraavalla kerralla 10.4.2014 en itse ollut paikalla toiminnassa. Kävijöitä oli taas mukavasti 16 lasta ja 12 aikuista. Toimintaan oli tutustumassa Ensi- ja turvakotien liiton Annantuvan työntekijät mahdollisen yhteistyön toteuttamista ajatellen. He olivat ohjanneet asiakkaitaan myös Perhevoimalaan ja siksi olivat kiinnostuneita tekemään yhteistyötä Perhevoimalan kanssa. Ohjelmassa oli sirkusta, ja jokakertainen suosikki tempurata. Vanhemmat olivat ottaneet puheeksi toiveensa toiminnan jatkumisesta syksyllä.

Ennen viidettä toimintakertaa pidimme kokouksen syksyn toiminnasta. Päätimme syksyn toimintapäivät ja ohjelman niihin. Halusimme uudistaa syksyn ohjelmaa, koska todennäköistä oli että osa samoja perheitä jatkaa myös syksyllä. Näin saimme perheille uusia virikkeitä. Liikuntatoimi ilmoitti ettei ole mukana toiminnassa enää syksyllä 2014, koska heidän toimintansa kohderyhmää ovat vanhemmat lapset. Tempurata osoittautui kuitenkin niin suosituksi lasten keskuudessa, että halusimme sen jatkuvan jonkinlaisessa muodossa. Kysyimme mukaan alueella aktiivisesti toimivan Tampereen Jumppatiimin halukkuutta lähteä mukaan syksyn toimintaan. He pystyivät lähtemään mukaan ja niin saimme tempuradan ja liikunnallista ohjelmaa myös syyskaudelle. Myös Martat ilmoittivansa halunsa jatkaa projektissa syksyllä. Heidän kanssaan sovimme kaksi leipomiskertaa. Annantuvan henkilökunta oli halukasta tulemaan mukaan toimintaan. He ovat mukana omalla ohjelmallaan syksyn kahtena toimintakertana. He saivat valtuudet itse suunnitella ohjelmansa sisällön. Laaja kiinnostus toimintaa kohtaan, ja monen erilaisen toimijan mukanaolo elävöittää toimintaa hienolla tavalla.

8.5.2014 käynnistyi viides Perhevoimala kerta. Osallistujia saapui paikalle sateesta huolimatta. Kävijöitä oli 10 lasta ja 6 aikuista. Mukana oli aiemmin käyneitä ja ensikertalaisia. Tunnelma oli mukava ja rento. Ohjelmassa oli värikylpyä ja tempu-rataa. Värikylvyssä taideteoksista tulee joka kerta erilaisia, joten vaikka lapsi olisi jo aiemmin ollut mukana se ei estänyt osallistumasta uudelleen. Olimme tehneet asiak-kaille pienen ky-

selyn Perhevoimalan toiminnasta, johon kaikki kävijät olivat motivoituneita vastaamaan.

5.6.2014 oli kevään viimeinen toimintakerta. Mukana oli 13 lasta ja 11 aikuista. Keräsimme palautteita myös tällä kerralla niiltä, jotka eivät edellisellä kerralla olleet paikalla. Ohjelmassa oli musisointia erilaisilla soittimilla ja kivoja laululeikkejä. Musiikista vastaava työntekijä muokkasi ohjelmaa vanhempien ja lasten toiveiden ja iän mukaan. Musiikin rytmeistä kiinnostuivat kaiken ikäiset lapset.

Vanhemmille tehdyn palautekyselyn vastauksista ilmeni, että perheet olivat tyytyväisiä toimintaan. Vanhemmat kokivat, että olivat saaneet ideoita arjen pyörittämiseen ja lapsen kanssa olemiseen. Lapset olivat saaneet uusia virikkeitä ja mukavaa tekemistä. Myös yhteisöllisyyden tunne ja toisten perheiden tapaaminen nousi vastauksissa tärkeäksi. Kiireetön kahvittelu ja jutustelu toiminnan lomassa sai kiitosta. Toiminnan toivottiin jatkuvan.

Perhevoimalan toimintaan osallistuminen oli perheille täysin vapaaehtoista. Heidän ei tarvinnut kertoa taustoistaan mitään. Yleisen keskustelun yhteydessä perheet saivat kertoa itsestään mitä halusivat tai jättää kertomatta. Monet vanhemmat tulivat tutuiksi kevään aikana työntekijöille, joten oleminen ja asioista puhuminen oli välitöntä ja avointa. Vanhemmat rohkaistuivat kertomaan arjen haasteistaan ja ongelmistaan. Saimme järjestettyä aina toiminnan aikana rauhallisen tilanteen vaatiman keskusteluhetken. Myös työntekijöiden kesken tunnelma oli hyvä ja kaikki löysivät paikkansa toiminnassa. Väkimäärä vakiintui 20-30 kävijään, mikä on sopiva määrä toimintaa ajatellen. Mukana oli paljon samoja perheitä, mutta joka kerralla oli myös uusia kasvoja. Kesätauko oli kiva aloittaa hyvissä tunnelmissa syksyä mainostaen.

Syksyn toiminta käynnistyi 28.8.2014. Siitä toiminta jatkuu kolmen viikon välein aina 11.12.2014 asti. Ohjelmaan sisällytettiin osin keväältä tuttuja toimintoja hieman uusituin versioin sekä myös uusia teemoja. Ohjelma koostuu sirkustempuista, afrikkalaisista rytmeistä, erilaisista askarteluista ja leikeistä, loruilusta, leivonnasta, väririehasta, unohtamatta jokakertaista tempurataa.

TAULUKKO 2. Perhevoimalan kevään toimintapäivät.

PÄIVÄ- MÄÄRÄ	KÄVIJÄMÄÄRÄ Lapsia/aikuisia	OHJELMA	AJATUKSIA
6.2.2014	2/2	SirkustempPUja Temppurata	Opettelua ja ihmet- telyä
27.2.2014	12/11	Musiikkia; laulua ja soittoa Valokuvausta Temppurata	Mukavaa toimin- taa, keskusteluja kahvi- kupin äärellä.
20.3.2014	15/15	Värikylpy Sämpylöiden leivontaa Temppurata	Paljon toimintaa, väriä ja vauhtia.
10.4.2014	16/12	SirkustempPUja Temppurata	Kiva tunnelma. Annantuvan henki- lökunta mukana.
8.5.2014	10/6	Värikylpyä Temppurata	Asiakaskysely, keskustelua toiminnan jatkosta
5.6.2014	13/11	Musiikkia; laulua ja soittoa Temppurata	Asiakaskysely, Hienoja lasten musiikkiesityksiä.

6.2 Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen vanhemmuutta tukemalla

6.2.1 Lapsen ja vanhemman yhdessäolon tukeminen

Lapsen ja vanhemman yhdessäolon tukeminen toiminnan aikana nousi keskeiseksi teki-
jäksi vastauksissa. Toiminnan aikana tuli näkyväksi miten lapsi ja vanhempi toimivat
yhdessä esimerkiksi ruokailun aikana, eri toimintapisteillä tai rajaamistilanteissa. Työn-
tekijä voi hienotunteisesti tukea, kannustaa ja ohjata olemalla mukana tai ottamalla
puheeksi asioita mitä on nähnyt. Vastauksista korostui ettei kuitenkaan ole tarkoituk-
senmukaista edetä ongelmalähtöisesti, vaan esimerkiksi lapsen kautta. Toiminnan tulee
tapahtua asiakaslähtöisesti, pienin askelin kerralla. Tärkeäksi koettiin toiminnoissa kan-
nustaminen ja onnistumisen kokemukset, jotka tukevat yhdessäoloa.

*”...jossain syömisessä miten ne toimii niitten lasten kanssa, siis ylipäätään siinä rajaa-
misessa ja tällaisessa. Varmaan kun aikaa menee, kun oppii tunteen sitä, ohjeistaa että
hei. Ei ehkä ekalla kerralla mee heti sanoon, et miks sä noin teet.”*

*”Kyllä mä huomioin kanssa äidin ja lapsen välistä suhdetta. Miten kauas lapsi menee ja
miten äiti menee perään ja minkälaista se yhdessä oleminen ja erikseen oleminen on.”*

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisen ja mahdolliseen vuorovai-
kutuksessa ilmenevään ongelmaan puuttumisen, työntekijät kokivat tärkeäksi. Hienova-
raisuus ja varovaisuus omassa toiminnassa ja siinä miten mahdolliseen ongelmaan puu-
tutaan koettiin merkitykselliseksi. Kun perheet tulevat tutummiksi asioihin on helpompi
puuttua. Ensimmäisellä kerralla lähinnä tarkkaillaan tilannetta ja jutellaan asioista ylei-
sellä tasolla. Toisaalta vuorovaikutuksen ohjaus ja siinä kannustaminen koettiin melko
helpoksi ja luontevaksi toiminnan ohessa.

*”No ainakin sitä vuorovaikutusta, että vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutusta.
Niin se tulee siellä hyvin esille. Siihen on helppo puuttua tai ohjata tai kannustaa joten-
kin.”*

*” .. vaikka tilanteesta, kun näkee esimerkiksi että lapsi ei pysy äidin mielessä, niin sii-
hen voi niinkun sanottaa tai jossain vuorovaikutuksellisessa tilanteessa ylipäätään, että
no onkohan sillä nälkä tai tarviskohan se äidin apua tuohon.”*

Asioiden puheeksi ottaminen koettiin tärkeäksi, mutta haastavaksi asiaksi. Perheet oli-
vat työntekijöille vieraita ja toiminnassa mukanaolo on vapaaehtoista. Tilanteiden tark-
kailu, yleiset keskustelut lapsiperhearjesta, sekä tutustuminen perheisiin mahdollistavat
asioihin puuttumisen pikkuhiljaa. Työntekijät kokivat, että luottamuksen synnyttyä asi-
oita on helpompi ottaa puheeksi ja vanhemmat lähtevät yllättävänkin avoimesti mukaan
keskusteluun.

*...”kyllä mun mielestä se on yks osa meidän työtä kysyä et miten sä kotona tän homman
hoidat, minkälaisia keinoja...”*

”Kun ollaan vieraita ihmisiä, niin on syytä olla varovainen. Mutta ne on lähteny yllättävän helposti siihen mukaan ja onko sit se tilanneympäristö sellanen, että kuitenkin sillai et se vähän vapauttaa.”

6.2.2 Virikkeiden tarjoaminen lapsiperheille kodin ulkopuolella

Perhevoimalan erilaiset toimintapisteet nähtiin kannustavana ja innostavana asiana lapsen ja vanhemman yhdessä tekemiseen, koska ne tarjoavat juuri pikkulapsiperheille sopivia virikkeitä. Samalla työntekijät voivat antaa tietoa ja keinoja mitä lapsen kanssa voi tehdä. Tärkeää olisi, että vanhempi huomaa miten paljon helpompaa lapsen kanssa on, kun on virikkeitä ja toimintaa. Joillekin vanhemmille leikittäminen ja mukana laulaminen on vaikeaa. Toiminnan vetäjän pitää muokata toimintaa sen mukaan, ettei kenenkään olo ole vaivaantunut. Tärkeää on, että kaikille löytyy mukavaa tekemistä.

”.. me tietenkin halutaan nimenomaan niitä virikkeitä ja sitä tukea siihen lapsen kanssa olemiseen. Erilaisia keinoja miten lapsen kanssa... mitä lapsen kanssa voi tehdä.”

”...saattaa olla jo iso askel istahtaa piiriin ja körötellä lasta. Et ketään ei saa pakottaa siihen, vaan se on tehtävä hellävaraisesti.”

Toiminnan kautta toivottiin perheiden rohkaistuvan lähtevän myös muualle lapsiperheille suunnattuihin toimintoihin ja harrastuksiin. Yhdessä miettien voi muualtakin kaupungista löytyä perheelle sopivaa toimintaa. Tavoitteena pidettiin etenemistä vähitellen eteenpäin muiden kanssa toimimaan. Näin esimerkiksi paljon kotona aikaa viettäville perheille saataisiin lisää toimintaa päiviin.

”...niin sen jälkeen onkin helpompi osallistua johonkin kirjaston satutuntiin tai näytelmään... että kyllä se antaa rohkeutta pienin askelin.”

Ilmainen toiminta ja tarjoilu nähtiin tärkeäksi asiaksi, ainakin osalle perheistä. Jos rahat ovat tiukalla, maksullisesta toiminnasta ja lasten harrastuksista pitää säästää. Kun tarjolla on kahvia ja mehua, sekä pientä välipalaa, voi toiminnassa olla mukana vaikka koko iltapäivän. Tämä koettiin yhdeksi tärkeäksi osaksi toimintaa. Tarjoilun koettiin keventävän tunnelmaa mukavan rennoksi.

”Se on tosi tärkeä juttu, että voit tulla ja juoda sen kahvin, eikä tarvii maksaa kahta euroa siitä kahvista.”

Perhevoimalan toivottiin olevan voimaannuttava paikka perheille. Tärkeäksi asiaksi koettiin se, että äidillä on halutessaan mahdollisuus keskustella työntekijän kanssa rauhassa kahden kesken. Tällöin joku työntekijöistä esimerkiksi perhetyöntekijä on lapsen kanssa. Muutenkin rauhallisen kahvihetken tarjoaminen, arjen asioista jutellen aikuisen kanssa, koettiin tärkeäksi.

”Ja siellä sit on ihmisiä, et voi ottaa lapsen. Jos mä aatelen perhetyöntekijän rooliakin, et voi ottaa sieltä sen pikkuisen ja hoitaa sillä aikaa, että äiti saa puhua.”

6.2.3 Vertaistuen mahdollistaminen perheille

Toiminnan avulla toivottiin alueella asuvien lapsiperheiden tutustuvan toinen toisiinsa. Alueelle muuttaneet tai uudet lapsiperheet eivät välttämättä tunne toisiaan. Toiminnan ja kahvittelun lomassa arveltiin tutustumisen olevan helpompaa. Naapureihin tutustumisella on paljon merkitystä ja vaikutusta arjen asioihin. Asioiden tekeminen yhdessä on helpompaa ja mukavampaa.

”Varmaan tollaset toiminnot luo sitä niinku vuorovaikutusta ja sitä kautta oppii tunteen vähän niinku muitakin siltä alueelta. Ja sitä kautta tulee se naapurituki siinä ehkä myöskin.”

Perhevoimalassa aikuisten toivottiin saavan mahdollisesti kaipaamaansa aikuista juttuseuraa. Erilaisissa tilanteissa olevat perheet saavat vertaistukea huomaamalla, että samassa tilanteessa on muitakin. Vanhemmat näkevät miten muut toimivat lastensa kanssa erilaisissa tilanteissa. Jokainen voi osaltaan miettiä, mitä itse voisi tehdä eri tavalla. Perheet voivat saada vertaistukea monesta eri näkökulmasta.

”..tavallaan se on jo että tulee sinne paikalle, tulee se vertaistuki.

6.2.4 Turvallisen paikan luominen

Turvallisen paikan luominen, koettiin tärkeäksi asiaksi toiminnan luonnetta ajatellen. Työntekijöiden kesken olevan hyvän hengen ja välittömän ilmapiirin toivottiin heijastuvan koko paikkaan. Moniammatillisessa tiimissä työntekijät edustavat eri palveluntarjoajia, mutta sen merkityksen ajateltiin vähenevän vanhemmille, kun kasvot tulevat tutuiksi ja luottamus syntyy.

”Mäkin näkisän jotenkin, et antaa semmoset turvalliset kasvot viranomaisille. Koska tuolla oli ainakin nyt sellanen hirveen lämmin henki.”

Turvallisissa olosuhteissa vanhemman on helpompi ottaa puheeksi asioitaan ja mahdollisia ongelmia. Tärkeäksi koettiin asia, ettei vanhemman tarvitse pelätä asioiden kirjaamista ja niiden viemistä eteenpäin hänen tietämättään. Neutraalin toimintapaikan koettiin mahdollistavan sen, ettei paikka ole leimaava. Se on paikka lapsiperheille, eikä ongelmia haluta erityisesti korostaa.

”.. sitä hellävaraista tukea ja tunnustelua ja sä pystyt turvallisissa olosuhteissa sitten myös avautumaan ilman että on sellanen filis että joku kirjaa ylös tätä jonnekin pahaan mustaan kansioon.”

Asiakaslähtöinen toiminta korostui monissa vastauksissa. Työntekijä voi jollain tavalla johdatella keskustelua havaintojensa perusteella, mutta asian pitää edetä vanhemman ehdoilla. Mikäli hän ei keskusteluun lähde, työntekijän tulee sitä kunnioittaa. Vanhempi päättää mistä asiasta halua kertoa ja mistä ei. Tosin tutustumisen jälkeen, luottamuksen synnyttyä työntekijät kokivat, että asioista on helpompi kysyä myös suoraan. Asiaan vastaaminen jää sitten vanhemman harkintaan. Keskusteluissa vanhemman kanssa työntekijät halusivat luoda kiirettömän hetken, juuri kyseistä ihmistä varten. Tärkeää on olla läsnä ja kuunnella mitä vanhemmalla on sanottavana. Keskustelussa työntekijät ajattelivat voivansa ottaa asioita esiin tilanteiden, toiminnan tai puheen kautta. Sitä mitä työntekijä on nähnyt ja kuullut toiminnan aikana.

”Mä nään tossa tavallaan semmosen suunnan, että se vaatii jonkinlaisen luottamuksen... että se on siinä pitkäjänteisessä työssä enemmänkin et sit ne ihmiset ja toimijat

tulee tutuiksi ja ketä siellä onkaan siellä paikan päällä. Ja sitä kautta luottamus ja sitä kautta varmaan aika hedelmällisiin juttuihin pääsis.”

Avoin kohtaaminen koettiin toiminnan kannalta oleelliseksi asiaksi. Perheitä ei pidä lokeroida ongelmaperheiksi, tai syrjäytyneiksi vaikka ammattilaiset pääosin sinne perheitä ohjaavat. Perheillä on erilaisia elämäntilanteita, mitkä varmasti toiminnan edetessä tulevat ilmi. Ihmiset saavat tulla paikalle tasa-arvoisina. Jollekin pelkästään käyminen toiminnassa saattaa olla riittävää vanhemmuuden tukea arkeen. Tarvittaessa paikalla on monen alan osaajia, joilta voi kysyä neuvoa ja mielipiteitä.

”.. ettei kaikkia leimata jotka sinne tulee, sillä mielellä että teillä täytyy olla jotain. Tai ruveta aprikoimaan, et mikähän tolla oikein on, et se on väärä tapa tietysti.”

”Avoin kohtaaminen siinä tilanteessa.”

6.3 Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen

6.3.1 Toiminnan tarjoaminen lapsiperheiden arkeen

Toiminnallinen tekeminen lapsen kanssa nähtiin positiivisena asiana moneltakin kannalta. Positiiviset kokemukset lapsen kanssa lähtevät juuri lapsesta, kun vanhempi näkee miten lapsi nauttii olostaan. Jos vanhempi huomaa oman roolinsa helpottuvan toiminnan aikana, kynnys lähteä jatkossakin madaltuu varmasti. Näin paikka voi toimia kevyenä avauksena ulkopuoliseen maailmaan, minkä jälkeen on helpompi lähestyä eri alan ammattilaisia ja toimijoita.

”lapsestahan nuo monesti lähtee, et kun vanhempi huomaa kuinka lapsi nauttii ja kuinka paljon helpompaa se lapsen kanssa on olla silloin kun se tekee asioita tai on virikkeitä.”

Onnistumisen kokemusten on tarkoitus jättää toiminnasta hyvä mieli. Näin toiminnasta voi jotain siirtyä myös kotioloissa toteutettavaksi. Tärkeää onkin sekä vanhemman että lapsen kokemus kivasta ja onnistuneesta toiminnasta.

”Sekä lapselle että aikuiselle onnistumisen kokemus on meille tärkeä. Aina onnistutaan meidän toiminnoissa, tai on tärkeää et se filis jää.”

Toiminnassa mukana olon ajateltiin täyttävän ainakin kyseistä päivää hyvin. Tavoitteena tietenkin oli saada toiminnasta vinkkejä myös muihin päiviin. Tutustuminen naapureihin saattaa osaltaan lisätä aktiivisuutta tehdä asioita yhdessä. Mikäli perheessä on esimerkiksi päihdeongelmaa, nähtiin toiminnan estävän sen, että oltiin ainakin sillä hetkellä pois jostain huonommasta vaihtoehdosta, esimerkiksi alkoholin juomisesta. Kun tehdään yhdessä jotain, vanhemman omat ongelmat tai mieliteot saattavat jäädä pois mielestä. Esimerkiksi juominen voi olla oman tyhjiön täyttämistä, mikä toiminnalla voidaan osin ehkäistä.

” Silloin tehdään yhdessä jotain, eikä oo tarvetta tarttua pulloon. Tai löydetään joku paikka minne mennään jatkossakin. Se täyttää sun päivän.”

6.3.2 Varhainen puuttuminen ongelmakohtiin

Toiminnan aikana työntekijät uskoivat mahdollisen huolen aiheen tulevan näkyväksi. Etenkin mielenterveysongelmien uskottiin tulevan esiin. Perhevoimalan toimintojen yhteydessä tuli hyvin esille lapsen ja vanhemman yhdessäolo. Miten vanhempi koskee, liikuttaa ja katsoo lasta, ja miten hän lapselle puhuu. Samoin näkyi miten lapsi reagoi ja käyttäytyi tilanteissa. Ongelmaksi koettiin toimintapäivien vähyys. Kolmen viikon välein tapahtuva toiminta ei ole riittävää mielenterveys- ja päihdeongelmiin vaikuttamiseen. Paikka koettiin kädenojennuspaikaksi, jossa perheet osataan ohjata oikean hoidon piiriin tarvittaessa. Varsinaisesti toimintaa itsessään ei nähty hoitavana. Vastaajat pohtivat myös sitä, tunnistavatko vanhemmat itse mahdollista mielenterveys- tai päihdeongelmaa tai riskiä siihen, vaikka työntekijöillä siitä heräisi huoli.

”Ehkä se huoli saadaan ainakin näkyväks sillä, kun siellä on sitä toimintaa. Niin siinä mun mielestä näkyy se erittäin hyvin se lasten oireilu.”

”Ja ammattilaisten mahdollisuus tarkkailla vaikkapa vuorovaikutusta, mikä tulee esiin tosi hyvin näissä eri toiminnoissa. Miten lapseen kosket, liikutat, katsot, puhut, laulat lapselle, niin sillai huomaa kuinka erilaisia vanhemmat on.”

”Ja riittääkö kolmen viikon välein” Että useemmin, kerta viikossa.”

”Et kyllä kun tässä on siitä varhaisesta hoitoonohjauksesta, niin kyllä mun mielestä tässä on välineitä siihen.”

Onnistumalla luomaan turvalliset kasvot viranomaisille, vanhempien on helpompi puhua mahdollisista huolistaan tai ongelmistaan. Toiminnan ohessa vanhemmat saivat konkreettiset kasvot toimijoille; kulttuuritoimelle, lastensuojelulle ja perhetyölle. Ne eivät ole enää organisaatioita kaupungin kaaviossa, vaan oikeita ihmisiä joille voi puhua. Tavoitteena oli luottamuksen syntyminen vähitellen, jolloin voitaisiin keskustella aremmistakin asioista.

”Ja jos nää perheet on kiinnittäny huomiota siihen ketä me ollaan, mistä me ollaan, niin on tullut kasvot näille toimijoille, kulttuuritoimelle, lastensuojelulle, liikuntatoimelle. Ne ei oo vaan semmosia organisaatioita kaupungin kaaviossa, vaan ne on oikeita ihmisiä, lihaa ja nahkaa. Ja niille voi puhua.”

Riittävä työntekijämäärä joka toimintakerralla oli edellytys sille, että vanhemmilla oli aina mahdollisuus tulla kuulluksi. Se että Perhevoimalassa oli työntekijöitä, joilla oli aikaa perheiden erilaisiin tarpeisiin koettiin tärkeäksi. Jo pelkkä juttelu ammattilaisen kanssa saattaa helpottaa vanhemman oloa ja antaa uutta näkökulmaa asioihin. Myös lasten saama huomio työntekijöiden taholta koettiin tärkeäksi.

” Siellä on paljon ihmisiä joilla on paljon aikaa vastassa, sinne on helppo tulla, sitä ei koeta uhkaavaksi.”

Se, että mukana oli aina eri alan ammattilaisia, koettiin erittäin hyväksi asiaksi. Kaikilla oli omat ammatilliset vahvuutensa nähdä ja puuttua asioihin. Työntekijät kokivat, että mitä tahansa eteen tulee, paikalla on aina joku jolta kysyä neuvoa. Yhteistyöllä osataan aina ohjata asiakasta eteenpäin, oikean avun piiriin tarvittaessa.

”Kaikilla on varmaan taitoa ohjata jonnekin.”

6.3.3 Vertaistuen löytäminen ryhmästä

Perhevoimallaan tulevilla perheillä oli varmasti erilaiset taustat ja lähtökohdat, eli heillä oli myös erilaisia vahvuuksia ja heikkouksia. Jos erilaiset perheet tutustuvat toiminnan aikana toisiinsa, he voivat omilla vahvuuksillaan tukea toinen toisiaan. Yhdessä toimimassa näkee toisen tavan toimia ja asioista saattaa syntyä keskustelua. Pikku hiljaa saateen uskaltautua keskustelemaan myös aremmista tai vaikeammista asioista.

”Varmaan tollaset toiminnot luo sitä vuorovaikutusta ja sitä kautta oppii tunteen vähän niinku muitakin siltä alueelta.”

”Eri toimintojen kautta positiivisia puolia voi olla ryhmäytymisen kannalta. Et toiminnan kautta on helpompi lähteä piiriin mukaan ja sitä kautta tulla tutuiksi. Ja nähdä oma lapsi erilaisessa ympäristössä tekemässä jotain mitä ei oo aikaisemmin välttämättä nähnyt. Nähdä niitä positiivisia puolia.”

6.4 Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla

6.4.1 Työntekijätiimin palaveri päivän päätteeksi

Jälkipuinti toiminnasta ja asiakkaista päivän päätteeksi koettiin tärkeäksi. Suunnittelu- vaiheessa sovitusta asiasta ei ollut pidetty kiinni, ja siitä tulikin palautetta haastattelussa. Lyhyt keskustelu ja päällimmäiset ajatukset sekä mahdolliset huolet toivottiin läpikäytävän heti toiminnan päätyttyä. Näin kenenkään ei tarvitse lähteä ajatuksineen kotiin, vaan ne puhutaan pois mieltä vaivaamasta.

”Mut ehkä ite voisit kaivata enemmän sitä jälkipuintia.”

Palaverissa pidettiin tärkeänä miettiä, mihin jatkossa panostetaan tai puututaan kunkin perheen kohdalla. Jos huoli kasvaa, voidaan yhdessä miettiä miten perhettä voidaan

ohjata eteenpäin. Mikä olisi oikea paikka tilanteen helpottamiseksi. Yhdessä voidaan myös päättää, ketkä työntekijät ottavat asian hoitaakseen. Työnjako seuraavaa kertaa varten on hyvä olla sovittuna.

”Mut jollakin tavalla se jatkoprosessointi ja millä me pystyttäis ottamaan se seuraava askel ja sitouttamaan enemmän niitä ihmisiä. Mitä jatkossa, mitä tästä seuraa?”

6.4.2 Moniammatillisen tiimin laaja ammattitaito

Se, että tiimissä oli hyvin erityyppisten alojen ammattilaisia koettiin hyväksi asiaksi toiminnan kannalta. Kaikki olivat sitä mieltä, että työntekijät ovat löytäneet hyvin niin sanotusti oman paikkansa. Työntekijät katsovat vanhempia hyvin erilaisista näkökulmista, jokainen omien ammatillisten silmälasien takaa. Näin perheistä saatiin monipuolinen käsitys.

”Mun mielestä jokainen toimija on löytänyt hyvin paikkansa ja roolinsa. Jokainen tietää mikä on se oma osuus siinä jutussa.”

”Ehkä voi tulla myös ihan positiivista näkemuserookin, että he katsoo vähän erilaisten silmälasien takaa kun me, mikä on ihan luonnollistakin.”

Tiivis yhteistyö koettiin opettavaisena asiana. Jokainen toimi siinä roolissa minkä osaa, mutta toisaalta oli mukana kokonaisvaltaisesti toiminnassa. Käydään niin sanotusti tirkistelemässä myös oman osaamisalueen ulkopuolella. Toiminnan aikana työntekijät oppivat toiminnan ja keskustelujen kautta toinen toisiltaan paljon. Yhdessä työskentely on antanut uutta näkökulmaa asioihin.

”Opittu toinen toisiltamme.”

”Että vieläkin odotan, kun tästä edetään että on mielellään tuolla mukana, että pystyy sitten just seuraamaan sitä toisen puolen työskentelyä ehkä enemmänkin.”

6.4.3 Yhteistyön jatkumisen mahdollisuus

Perhevoimalapäivien lisäksi pidettiin tärkeänä mahdollisia yhteisiä kotikäyntejä ryhmässä käyville perheille. Jos perheistä on huolta, voi työntekijät voivat tarjota perheille kotikäyntiä. Kotikäynti ajateltiin tehtävän parityöskentelynä, toimintapäivien ulkopuolella. Kotona asioihin koettiin saavan uutta näkökulmaa ja siellä voi keskustella rauhas-
sa ilman ulkopuolisia kuulijoita.

”Mä aattelen, et jos tässä Perhevoimalan tilanteessa tulee tällanen ongelma esiin, niin täällä on oiva paikka tarjota sitä et me voitais tulla kotiin.”

Yhteistyö alueen neuvolan kanssa nousi esiin. Neuvola ohjasi perheitä toimintaan, mutta muuten terveydenhoitajat eivät ole ehtineet toimintaan mukaan. Tietojen antaminen perheistä on kielletty puolin ja toisin. Tietoa ei tule neuvolasta Perhevoimalaan eikä myöskään Perheryhmästä neuvolaan. Jonkinlaista yhteistyötä kuitenkin kaivattiin. Palaveria neuvolan terveydenhoitajien kanssa toivottiin. Keskustelussa mahdolliseen tiedon-
siirtoon vaihtoehdoksi jäi työntekijän mukana olo neuvolavastaanotolla, mikäli perhe haluaa. Neuvolan terveydenhoitajia toivottiin vierailulle jollekin toimintapäivälle.

”Mä näkisin tärkeänä jonkinlaiset palaverit tai jotain semmosta yhteydenpitoa Perhevoimalan ja neuvolan välillä.”

Moniammatillinen yhteistyö koettiin hyväksi ja tärkeäksi, jota vielä tehdään liian vähän. Työntekijät kaipasivat vielä lisää tietoa millaista työtä mukanaolijat konkreettisesti tekevät. Tietoisuus siitä mitä kaikkea on olemassa on tullut projektin myötä, mutta kaiken sen omaksuminen vie aikaa. Projekti koettiin avartavaksi ja innostavaksi. Tämän tyyppisen yhteistyön koettiin tuovan yhden porukan vuorovaikutukseen. Tällaisen jälkeen on helpompi jatkaa yhteistyötä eri muodoissa. Yhteistyön uskottiin ja toivottiin tiivistyvän vähitellen.

”Musta tää on ollut tosi avartavaa ja innostavaa.”

”.. tulee sellanen fiilis että kaipais sitä tietoa, että mitä konkreettisesti ihmiset tuolla tekee ja ketkä kaikki tuolla toimii.”

6.5 Työntekijöiden ajatuksia projektista

Molemmissa kevään ryhmähaastatteluisa kysyttiin työntekijöiden mielipiteitä projektista. Heidän mielestään projekti tuntui hyvältä ja oli kaiken kaikkiaan positiivinen kokemus. He kokivat, että kaikki toimijat olivat innostuneita asiasta, ja työntekijöillä oli halua kokeilla uudenlaista toimintaa ja halua nähdä miten se lähtee toimimaan. Ryhmäytyminen oli vastaajien mielestä tapahtunut hyvin, ja siitä oltiin tyytyväisiä. Yhteisen tavoitteen koettiin löytyneen heti ensimmäisissä palaverissa. Myös esimiehiltä saatu tuki koettiin tärkeäksi. Moniammatillisen työryhmän tutustuminen toisiinsa, sekä henkilötasolla että työnkuvan tasolla uskottiin auttavan yhteistyön jatkumisessa myös projektin ulkopuolella. Työntekijät kokivat saaneensa vinkkejä, uusia oppeja ja erilaista näkökulmaa myös omaan työnkuvaan toinen toisiltaan.

Projektin puolivälissä, kesäkuussa 2014 tehdyssä ryhmähaastattelussa kysyttiin mikä projektissa on ollut hyvää ja mitä pitäisi kehittää tai tehdä toisin. Sinä vastaajat totesivat alun mainostamisen jääneen liian pieneksi tiukan aikataulun vuoksi. Asiakkaiden tavoittaminen lyhyessä ajassa ei onnistunut. Sopivan paikan löytäminen oli haastavaa suunnitteluvaiheessa. Vapaa-aika talon kahviota ei pidetty parhaana mahdollisena tilana, mutta sijaintinsa puolesta se koettiin hyväksi. Aikataulu ja budjetti asettivat ehtoja tilahankinnalle, joten vaihtoehtoja ei juuri ollut. Suunnittelukertoja, joita oli kolme, todettiin olleen tarpeeksi. Jälkikäteen ihmetystä herätti se, että kattavat toiminnot saatiin käyntiin niinkin nopeasti. Työntekijät olivat tyytyväisiä, että etukäteen ei tehty liian tiukkoja suunnitelmia toiminnan suhteen. Uuden toiminnan käynnistyttyä se muovautui näköiskseen kävijöiden tarpeen mukaan. Tämän tapaista toimintaa toivottiin siirrettävän myös muiden kaupunkilaisten saataville.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntyä, minkä vuoksi tehdyn tutkimuksen luotettavuutta pyritään aina arvioimaan (Hirsjärvi ym. 2007, 231). Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetti tarkoittaa tutkimusmenetelmän ja –kohteen yhteensopivuutta, sitä miten menetelmä sopii juuri sen ilmiön tutkimiseen. Reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Ne soveltuvat kuitenkin huonosti laadulliseen tutkimukseen, etenkin toimintatutkimukseen. (Heikkinen & Syrjälä 2008, 147-148) Koska tutkimus kohdistui uuden toiminnan kehittämiseen, oli perusteltua toteuttaa tutkimus toimintatutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin ryhmähaastatteluilla, havainnoinnilla ja tutkimuspäiväkirjan merkinnöillä, mitkä soveltuvat hyvin toimintatutkimuksen tiedonkeruuseen. Toimintatutkimuksen tuloksia ei juurikaan voi yleistää tai ne eivät ole toistettavissa samanlaisena missään olosuhteissa. Tulokset voivat antaa luotettavaa tietoa siitä, onko kehittämisen tavoitteet sovellettavissa käytäntöön, voidaanko niitä soveltaa ja millaiseen lopputulokseen ne voivat johtaa. (Lauri 1997, 121.) Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää lapsiperheiden tukemiseen suunnattuun toimintaan, mutta tuloksia ei voi yleistää.

Ryhmähaastattelussa ryhmällä saattaa olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia vastauksiin. Ryhmäläiset voivat auttaa toinen toisiaan muistamaan asioita tai korjaamaan väärinymmärryksiä. Toisaalta ryhmässä saattaa olla hankalaa tuoda negatiivisia asioita esiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 211.) Haastatteluissa tiedon antajina olivat Perhevoimala-projektin kehittämiseen ja Perhevoimala päiviin osallistuneet työntekijät. Heidän antamansa tieto tutkimuskysymyksiin oli tärkeää, koska he olivat olleet projektissa mukana alusta lähtien ja tiesivät sen taustat ja tavoitteet. Haastattelut sujuivat mielestäni hyvin ja puheenvuoroja käytettiin tasaisesti. Työntekijöiden tuttuus ja hyväksi muodostunut ilmapiiri heidän välillään saattoi osaltaan vaikuttaa vapautuneeseen ja avoimeen tunnelmaan haastatteluissa. Haastattelijana itselleni jäi tunne, että kaikki uskalsivat sanoa mitä asioista ajattelivat.

Haastatteluja tehdessä olisi itselläni ollut paljon ajatuksia ja mielipiteitä tutkimuskysymyksiin, koska olin projektissa mukana myös toimijana. Kuten aiemmin todettiin voi-

daan rooliani kutsua toimija-tutkijaksi. (Huovinen & Rovio 2006, 94-95). Tutkijana pitikin keskittyä ainoastaan haastattelun eteenpäin viemiseen, pysyä niin sanotusti tutkijan roolissa. Ajoittain osallistuin haastatteluissa syntyneeseen keskusteluun, mutta pyrin tietoisesti välttämään vastaamasta kysymyksiin. Nauhoitin ja aukikirjoitin sanasta saan kaikki haastattelut. Aineiston analyysin pyrin tekemään ohjeiden mukaan ja olemaan siinä erityisen huolellinen. Aineiston analyysin luotettavuuteen vaikuttava tekijä on tutkijan kokemattomuus.

Havainnoinnilla kerätyn aineiston luotettavuuteen vaikuttavat tutkijan perehtyneisyys havainnoinnin kohteeseen, tutkijan ja havainnoinnin välille syntynyt suhde ja havainnointiin käytetty aika (Nieminen 1997, 217-218). Olen ollut Perhevoimala-projektissa mukana suunnitteluvaiheesta lähtien projektin vetäjänä, ja oman työkokemukseni kautta tietoinen lapsiperheiden haasteista ja ongelmista. Tästä oli hyötyä havainnoinnissa ja myös haastatteluja tehdessä. Havainnoijana olin mukana kaikilla Perhevoimalan toimintakerroilla alusta loppuun, yhtä lukuunottamatta. Tutkimuspäiväkirjaa kirjoitin koko tutkimusprosessin ajan. Siihen kirjoitin ajankohtaisia tutkimusta koskevia asioita. Kirjasin jokaisen Perhevoimalan toimintakerran jälkeen päivän kulun ja havainnot. Päiväkirjaa hyödyntäen olen pyrkinyt tekemään opinnäytetyöhön selkeän kuvauksen toimintapäivistä. Pyrin tekemään kuvauksesta ytimekkään, mutta informatiivisen osion, jotta lukijalle tulisi mielikuva toiminnasta.

Toimintatutkimuksen luotettavuuskriteereissä tärkeäksi nousee reflektiivisyys. Tutkijan pitää reflektoida omaa rooliaan tutkimuksessa ja tiedostaa tietämisensä mahdollisuuksia ja rajoituksia. Koska tutkija tulkitsee sosiaalista todellisuutta, hänen tulee tarkastella omaa suhdettaan tutkimuskohteeseen. (Hekkinen & Syrjälä 2008, 152.) Olin mukana toiminnassa aktiivisesti niin työntekijänä kuin tutkijana. Roolien vaikutusta toisiinsa ja niiden erillään pitäminen vaati itsensä kanssa keskustelua asiasta. Perhevoimalan toiminnan aikana rooli kääntyi enemmän työntekijäksi, mutta heti toiminnan loputtua ajattelin asioita tutkijan näkökulmasta. Rooleja ei voinut pitää täysin erillään toisistaan, vaan ne vuorottelivat. Tietoisesti kuitenkin mietin rooleja koko projektin ajan. Roolit toivat lisähaastetta opinnäytetyön tekemiseen. Tutkijan roolissa olin selvästi kokemattomampi, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Rajoittavana tekijänä on ollut myös aika. Toiminta ja tutkimus piti saada nopeasti käyntiin rajallisen ajan vuoksi, joten uusien asioiden omaksumiseen ei voinut käyttää paljoa aikaa. Ajan

käyttö on ollut rajallista myös perhesyistä. Se on tehnyt opinnäytetyön tekemisestä entistäkin haasteellisemmän ja osaltaan varmasti vaikuttanut työn sisältöön.

Luotettavuutta voidaan arvioida myös dialektisuuden näkökulmasta. Dialektisuusperiaatteen mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu keskustelussa dialektisena prosessina. Näin ajateltuna toimintatutkimusraportin tulisi sisältää monia näkökulmia. (Heikkinen & Syrjälä 2008, 154-155.) Haastatteluun osallistuneet työntekijät edustivat hyvin erilaisia ammattikuntia, joten haastatteluissa vastausten näkökulmat ja ajattelutavat olivat hyvin moninaisia. Toisaalta haastateltavat kertoivat moniammatillisen tiimityön myötä oppineensa uutta näkökulmaa. Myös toimintapäivien jälkeen käydyissä yhteenvetopalaverissa työntekijöiden kesken syntyi hyvää keskustelua ja pohdintaa. Projektin aikana on pidetty erilaisia suunnittelu ja arviointipalaverieja, joiden anti näkyy työn sisällössä.

Toimintatutkimusta voidaan arvioida sen käytännön vaikutusten esimerkiksi hyödyn tai osallistujien voimaantumisen kannalta. Tutkimus voi osoittaa kokeillun käytännön toimivaksi tai toimimattomaksi. Tärkeää on, että tutkija kuvaa tutkimuskohteena olevan käytännön ja kehittämisprojektin vahvuudet ja heikkoudet. (Heikkinen & Syrjälä 2008, 156-157.) Tämän opinnäytetyön tutkimustuloksista on luettavissa työntekijöiden näkemykset projektin hyödyllisyydestä ja tärkeydestä. Tulevaisuus näyttää miten tutkimusta hyödynnetään käytäntöön. Pääosin palaute Perhevoimalasta oli positiivista sekä työntekijöiltä että asiakkailta.

7.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusten ja opinnäytetöiden tekemisessä eettiset asiat ovat merkittäviä. Epäonnistuminen eettisissä kysymyksissä saattaa viedä pohjan koko tutkimukselta. Tutkimusetiikassa se tarkoittaa erilaisia valinta- ja päätöksentekotilanteita, joita tutkimuksen tekijä joutuu pohtimaan ja ratkaisemaan tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Kylmä & Juvakka 2007, 137.) Olen pohtinut työn eettisiä näkökulmia koko tutkimusprosessin aikana erilaisissa tilanteissa. Olen pyrkinyt hyvään eettiseen toimintaan sekä toimijana, että tutkijana. Vehviläinen-Julkusen (1997) mukaan tutkija on vastuussa itselleen ja muille tutkimuksensa eettisistä ratkaisuista. Eettiset kysymykset voidaan jakaa tiedonhankintaa ja tutkittavien suoja koskeviin normeihin, sekä tutkijan vastuuta tulosten soveltamista koskeviin normeihin. Eettisiä kysymyksiä voidaan tarkastella tutkimuksen ongel-

manasettelun, tutkijan ja tutkimusorganisaation suhteen, tutkijan ja tutkittavien suhteen, aineiston keruun ja tulosten julkistamisen näkökulmasta. (Vehviläinen-Julkunen 1997, 26-27). Tarkastelen tämän työn eettisyyttä haastatteluiden, tutkimusaineiston ja tutkimustulosten näkökulmasta.

Tämä toimintatutkimus on työelämälähtöinen. Työn kautta lastenneuvolan työntekijöille noussut huoli ja oman työn riittämättömyys synnytti aiheen lähteä kehittämään uutta toimintaa lapsiperheille. Alusta lähtien oli selvää, että kehitettävän toiminnan kohdeyhmää eli lapsiperheitä ei haastatella tai käytetä tutkimustiedon saantiin eettisistä syistä. Tutkimus kohdistettiin toiminnan kehittämiseen ja työntekijöiden näkemykseen toiminnan vaikuttavuudesta.

Tutkimukseen haettiin lupa Tampereen kaupungilta ohjeiden mukaisesti. Lupa haettiin erikseen kaikilta neljältä organisaatioilta, avopalveluilta, kulttuuri- ja nuorisopalveluilta, liikuntapalveluilta sekä varhaiskasvatukselta, koska näiden alaisuudessa olevia työntekijöitä oli mukana projektissa. Lupa saatiin 20.2.2014. Ryhmähaastattelut tehtiin tämän jälkeen. Kaikki Perhevoimala-projektiin osallistuneet työntekijät saivat osallistua haastatteluun. He saivat erillisen tiedotteen haastattelusta. Siinä kerrottiin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja haastatteluun liittyvistä asioista muun muassa haastattelun nauhoittamisesta. Osallistujat allekirjoittivat tietoinen suostumus-lomakkeen. (Kylmä & Juvakka 2007, 149-150). Koska kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat mukana myös projektin toiminnassa, heillä oli tietoa tutkimuksen taustasta ja tarkoituksesta.

Haastattelijan rooli tuotti itselleni jännitystä. Tähän vaikutti kokemattomuus, sekä suhde haastateltaviin. Osa haastatelluista oli omasta työyhteisöstä, joten työkaveruuden muuttaminen hetkellisesti tutkijan ja haastattelijan rooliin ei tuntunut luontevalta. Teema-haastattelu asetti omat haasteensa haastattelun eteenpäin viemiseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 204-212.) Valmistauduin haastatteluihin etukäteen miettien rooliani ja haastattelun johdonmukaista eteenpäin vientiä. Haastattelutilanteessa pyrin huomioimaan kaikki vastaajat tasapuolisesti, niin että kaikki halukkaat saivat vastata. Haastattelut sujuivat mielestäni hyvin, osallistujat olivat motivoituneita vastaamaan ja tunnelma oli tasavertainen. Kysymysten asettelun pyrin tekemään siten, että se ei johdatellut vastauksia mihinkään suuntaan. Vaikka haastattelu oli osin keskustelevaa, pyrin olemaan neutraali ja kommentoimatta vastaajien sanomisia siten, että oma mielipiteeni näkyisi muiden vastauksissa.

Tutkimusaineisto on ollut vain itselläni ja raportin kirjoittamisen jälkeen aineisto hävitettiin ohjeiden mukaisesti. Anonymiteetin säilyttäminen tulosten raportoinnissa on tärkeää, vaikka haastatellut eivät olekaan tutkimuksen kohde (Kylmä & Juvakka 2007, 154). Haastattelut tehtiin kahdessa ryhmässä, eikä kenenkään henkilöllisyys paljastu työssä.

Tutkimuksen tulokset olen raportoinut parhaan osaamiseni mukaan, vääristämättä tietoa. Tulokset ovat raportoitu avoimesti ja rehellisesti. Rehellisyys ja avoimuus edellyttävät, että tutkija pyrkii mahdollisimman suureen objektiivisuuteen (Vehviläinen-Julkunen 1997, 31). Olen projektissa mukana vahvasti myös toimijana, joten en voi olla täysin objektiivinen tutkijana. Se että olen ollut mukana, nähnyt ja keskustellut tutkittavien kanssa asioista projektin aikana, näkyy varmasti opinnäytetyössäni. Toivon sen tuovan kuitenkin työhön enemmän sisältöä ja syvyyttä, enkä näe sen vaikuttaneen tulosten vääristymiseen.

Hoitotieteellisessä tutkimuksessa eettisyyttä on myös oman alan jatkuva seuraaminen ja yhteistyö muiden tutkijoiden kanssa (Vehviläinen-Julkunen 1997, 32). Opinnäytetyön tekeminen opintojen rinnalla on mahdollistanut ja johtanut väistämättä siihen, että olen seurannut ja sisäistänyt uutta tutkimustietoa. Opinnäytetyön ja haastattelujen tekemisessä on suurena apuna ja tukena ollut myös opiskelukollegoiden kanssa opinnäytetyöhön liittyvät lukuisat keskustelut ja pohdinnat.

7.3 Tulosten tarkastelu

Tulosten tarkastelu osiossa teen yhteenvetoa tutkimustuloksista ja peilaan niitä aikaisempiin aiheeseen liittyviin tutkimuksiin. Olen ottanut tähän mukaan myös muita löytämiäni Perhevoimalan kaltaisia palveluja tai projekteja Suomesta toiminnan vertailun vuoksi.

7.3.1 Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen vanhemmuutta tukemalla

Työntekijät kokivat Perhevoimalalla olevan merkitystä lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämisessä. Perhevoimalassa lapsiperheille tarjottujen erilaisten virikkeiden ja toimintojen ohella työntekijät voivat tukea vanhempien ja lasten yhdessäoloa ohjaamalla ja olemalla mukana toiminnassa. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen seuraaminen ja siinä ohjaus nähtiin Perhevoimalan tärkeänä auttamismuotona. Asioiden puheeksi ottaminen esimerkiksi toiminnassa tapahtuvien tilanteiden tai lapsen kautta koettiin luontevaksi. Toiminnan uskottiin tuovan vaihtelua lapsiperheiden arkeen, mikä auttaa arjen jaksamisessa. Vuoren (2012) ja Furlongin ym. (2012) tutkimukset tukevat edellä mainittuja asioita vertaisryhmässä tapahtuvasta tukemisesta. Perhevoimalan toiminnan merkitystä tukevat myös Kendrickin ym. tutkimus (2013), jossa todetaan erilaisten ohjelmien tukevan vanhemmuutta parantaen tukea tarvitsevien perheiden lapsien kehitystä ja turvallisuutta. (Kendrick ym. 2013, 18-20).

Perhevoimala nähtiin turvallisena paikkana, jonne perheiden osallistuminen oli vapaaehtoista. Paikan uskottiin olevan neutraali, ei perheitä leimaava. Vuoren (2012) ja Vesterlinin (2007) tutkimuksissa todetaan vanhemmilla olevan ristiriitaisia kokemuksia lapsiperheille tukea antavista palveluista. Työntekijät kokivat tunnelman paikalla olevan lämminhenkinen ja toivoivat sen välittyvän myös perheille. Avoin kohtaaminen ja asiakaslähtöinen toiminta nähtiin oleellisena toiminta-ajatuksena. Näiden asioiden uskottiin auttavan vanhempia keskusteluun aremmistakin asioista.

Sekä Viljasen (2010) että Vesterlinin (2007) tutkimuksissa on kuvattu vertaistuen tärkeydestä vanhemmuuden haasteissa. Perhevoimalan avulla perheiden uskottiin tutustuvan toisiinsa. Vertaistukea tuli jo paikalle saapumisella, koska vanhemmat näkivät muita samassa tilanteessa olevia perheitä. Tutustuminen, ja toiminta ryhmän ulkopuolella

toisi vertaistukea ja apua vieläkin enemmän. Viljasen (2012) mukaan vertaistuki korostui erityisesti silloin, jos oma tukiverkosto asui kaukana (Viljanen 2012, 53-55).

7.3.2 Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen

Perhevoimalan työntekijät näkivät Perhevoimalan olevan tärkeä näköalapaikka ongelmien varhaiseen tunnistamiseen toiminnan luonteen ja työntekijöiden laajan ammattitaidon vuoksi. Tärkeäksi nähtiin vanhempien väsymisen tai päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäisy. Varhaisen tuen merkitystä korostetaan myös Kangaspunnan ym. (2005) tutkimuksessa. Vuoren (2012) tutkimuksessa todetaan vanhempien väsymyksen aiheuttavan myös muita ongelmia perheeseen. Erilaisia perheiden ongelmia tuli esiin toiminnan aikana ja niihin oli luontevaa antaa ohjausta. Hoitavampi ote perheen ongelmiin olisi vaatinut tiiviimmät toimintakerrat. Perhevoimalan nähtiin olevan paikka, jossa voitiin kartoittaa perheen tilannetta ja tarvittaessa ohjata eteenpäin tarvittavan avun piiriin. Myös toisten perheiden tapa tehdä asioita tuli luonnollisesti muiden läsnäolijoiden nähtäväksi. Vertaistuki tässäkin muodossa koettiin toimivaksi, kuten myös Vesterlin (2007) tutkimuksessa todetaan.

Laulajan (2011) mukaan etenkin päihde- ja mielenterveyspalveluissa koetaan olevan liian pitkät jonot. Juuri varhainen puuttuminen estäisi ongelman pahenemisen. Rahaa tulisikin siirtää korjaavista palveluista ehkäisevään työhön. (Laulaja 2011 39-68) Perhevoimala nähtiin ennaltaehkäisevänä toimintana pikkulapsiperheille, joissa saattaa olla myös vanhempia sisaruksia. Mukaan toimintaan pääsee kaikki paikalle tulleet. Perhevoimalan toiminta on toteutettu kuten Tampereen kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa (2007) on määritelty; painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä, perheille pyritään järjestämään alueellisia kohtaamispaikkoja ja vertaisryhmätoimintaa. Työtä tehdään moniammatillisesti. (Tampereen kaupunki 2007, 48-51.)

Perhevoimalan riittävä työntekijämäärä mahdollisti asiakkaiden kiireettömän kohtaamisen, joka loi hyvän vuorovaikutussuhteen perheiden ja työntekijöiden välillä. Työntekijöiden näkökulmasta tällä luotiin turvalliset kasvot viranomaisille. Kun perheet saatiin innostumaan mukaan säännöllisesti luottamus lisääntyi. Tätä tukee myös Laulajan (2011) tutkimustulos, joissa varhainen puuttuminen ongelmiin koettiin hyväksi asiaksi, mutta perheet eivät välttämättä uskalla kertoa niistä työntekijöille lastensuojeluasiak-

kuuden pelossa. Lisäksi perheet saivat eri alan asiantuntemusta saman katon alta, eikä ongelmaksi muodostunut Laulajan (2011) toteama palvelujen pirstaloituminen. Honkanen (2008) väitöskirjassa todetaan, että vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisen tulisi olla neuvolan perustehtäviä, mutta nykyisillä resursseilla se on lähes mahdotonta. Moniammatillinen yhteistyö nousi keskeiseksi toiminnaksi riskiperheiden tukemisessa. Etenkin ryhmämuotoiset tukitoimet, joissa oli mukana eri alan ammattilaisia koettiin hyväksi. (Honkanen 2008, 120, 129-130, 227.) Perhevoimalan vahvuutena nähtiin juuri moniammatillinen osaaminen ja ryhmästä saatu vertaistuki. Toiminnan toivottiin osaltaan helpottavan terveydenhoitajien huolta perheistä.

7.3.3 Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla

Perhevoimalan ilmapiiri oli avoin ja keskusteleva alusta lähtien. Moniammatillinen työryhmä tutustui toisiinsa projektin suunnitteluvaiheessa, jolloin myös kehitettiin toimintaa. Työntekijät kokivat punaisen langan löytyneen jo suunnittelukokouksissa ja lopullinen hioutuminen tapahtui toimintapäivien lomassa. Karvisen (2013) tutkimustulokset puoltavat näitä asioita edistävinä tekijöinä. Perhevoimalan toiminta saatiinkin käyntiin nopealla aikataululla muutaman suunnittelukerran jälkeen aivan kuten Pärnän (2012) tutkimuksessa todetaan; kun työntekijöiden välille syntyy luottamus ja henkilökemiat kohtaavat, voidaan uusi toiminta aloittaa vähäiselläkin suunnittelulla. Tällöin työntekijät kestävät epävarmuutta paremmin (Pärnä 2012, 144-150.)

Yhteistyön alusta lähtien keskusteluissa palattiin toisten työnkuvaan, siitä oltiin kiinnostuneita ja toisinaan se herätti ihmetystäkin. Jokainen työntekijä löysi oman palansa Perhevoimala päivien vastuusta oman osaamisensa näkökulmasta. Toisten varpaille hyppimistä tai kateutta ei kukaan ollut kokenut. Päinvastoin, kaikkien osaamista oli kunnioitettu, mikä on tullut ilmi asioista ja toiminnasta keskusteltaessa. Työntekijät kokivat oppineensa uusia asioita toinen toisiltaan ja erilaiset näkökulmat asioihin täydensivät toisiaan. Tätä yhteistyötahdon ja ammatillisten rajojen ylittämisen tärkeyttä painotetaan myös Pärnän (2012) ja Karvisen (2013) sekä Kangaspunnan ym. (2005) tutkimuksissa. Yhteistyötä alueen neuvolan kanssa kaivattiin. Työntekijät näkivät, että samantyyppistä toimintaa tarvittaisiin muissakin kaupungin osissa ja toivoivat yhteistyön jatkuvan.

7.3.4 Ajatuksia Perhevoimalasta

Perhevoimalan toiminta koettiin hyväksi sekä työntekijöiden että kävijöiden mielipiteissä. Työntekijät näkivät toimintapäivien aikana perheiden ongelmakohtia ja monet vanhemmat halusivatkin niistä jutella. Asiakkaille tehdyn pienen kyselyn vastauksissa ilmeni tyytyväisyys toimintaan. Toiminnalle toivottiin jatkoa, ja erään vastauslapun kommentti ”*Voimaannuttava paikka*” osoitti toiminnan olleen sitä mitä sen pitikin olla. Muualla Suomessa on ollut osin vastaavanlaisia projekteja ja osa niistä on jäänyt pysyväksi toiminnaksi. Haluan ottaa muutamia esimerkkejä tulosten tarkasteluun, koska mielestäni ne tukevat tämän opinnäytetyön tuloksia. Seuraavissa esimerkeissä kohde-ryhmä ja toiminnan tavoitteet ovat olleet lähes samat kuin Perhevoimalassa, mutta toiminta on ollut osin intensiivisempää.

Vuosina 2003-2007 toimineen Varvas-projektin tavoitteena oli kehittää ryhmämuotoinen avokuntoutus- ja yhteistyömalli lapsiperheiden arjen sujumisen sekä riskitilanteessa elävien lasten turvallisuuden edistämiseen. Lisäksi tavoitteena oli kehittää lastensuojellullisia yhteistyökäytäntöjä ja palvelukokonaisuuksia yhdessä perheiden, moniammatillisen työryhmän ja palveluverkoston kanssa ja juurruttaa toimintamalli käytäntöön. Ryhmiin ohjattiin perheitä, joilla oli huono-osaisuuden riskitekijöitä tai jokin viranomaistaho oli huolissaan. Pääosin perheet olivat ehkäisevän lastensuojelun asiakasperheitä. (Pärnä 2012, 75.)

Pihapiiri on Raisiossa toimiva matalan kynnyksen perhetoimintakeskus lapsiperheille, jossa kunta ja eri järjestöt tuottavat yhdessä ehkäiseviä psykososiaalisia palveluja. Toiminnan periaatteita ovat matala kynnyks astua sisään, osallistumisen vapaaehtoisuus, kumppanuus, arjen jakaminen, monipuolinen vanhemmuuden tukeminen, varhainen puuttuminen, neuvonta ja tuki, asiakaslähtöisyys, vertaistuki. Tavoitteena on viranomais- ja järjestötahojen sekä vapaaehtoistyön yhteistoimintamuotojen kehittäminen vanhemmuuden arjessa auttamiseksi. Toiminta jatkui projektin loputtua ja toimintaa on kolmena päivänä viikossa. (Heimo, Oksanen & Pusa 2005,17-19.)

Vantaan hyvä mieli –hankkeen yhteydessä kehitettiin lapsen kehitys- ja kasvuympäristöön uusi perhekeskeinen toimintamalli tehostamaan pikkulapsiperheiden (3-6 –vuotiaat) varhaista tukea ja vanhempien hoitoon ohjausta mielenterveys- ja päihdeongelmissa. Tätä hanketta on kutsuttu Otsoksi. Hanke on tehnyt yhteistyötä jalkautumalla

päivähoidon, neuvolan ja seurakunnan lapsityön toimipisteisiin. Tiivistä yhteistyötä on tehty myös alueen lapsiperheiden kotipalvelun, perheneuvolan, lastensuojelun, päihdepalvelujen, depressiohoitajien ja erikoissairaanhoidon kanssa. Hankkeen työntekijät ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. (Asplund, Humaljoki, Kotkamo & Kumpuniemi 2012, 70.)

Vantaalla toimineen hyvä mieli –hankkeen kokemusten ja palautteiden mukaan lapsiperheiden mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea sekä avunsaantia tulee tehostaa. Työntekijät joilla on sosiaalityön tuntemusta sekä psykiatrista ja päihdetyön osaamista ovat tärkeässä osassa. Työntekijöiden koulutus ja konsultointi on koettu erittäin merkittäväksi avuksi työskenneltäessä lapsiperheiden kanssa. (Asplund ym. 2012, 73.)

7.4 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi kuvaus toimintamallista ja vaikutusmahdollisuuksista neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseen ja ongelmien varhaiseen puuttumiseen moniammatillisen yhteistyön avulla. Toiminta nähtiin tärkeäksi ja sen avulla voitiin tukea vanhemmuutta ja tarttua perheen ongelmiin varhaisessa vaiheessa. Työntekijät kokivat moniammatillisen yhteistyön hyväksi ja opettavaiseksi. Toiminnan toivottiin jatkuvan ja laajentuvan kaupungin sisällä.

Moniammatilliselle yhteistyölle olisi tarvetta jatkossakin, etenkin pikkulapsiperheiden parissa. Toiminnan jatkuminen tulevaisuudessa on varmasti kiinni taloudellisista resursseista. Kustannukset koostuvat lähinnä työntekijöiden palkkakustannuksista. Paikalla tarvitaan kuitenkin riittävästi henkilökuntaa toiminnan toteuttamiseen. Vastaavan tyyppisen toiminnan järjestäminen pienemmällä työntekijämäärällä hieman pienemmillä toiminnoilla säästäisi henkilöstömenoissa. Toiminnan laajentaminen niin sanotusti kevennetyllä versiolla voisi olla yksi vaihtoehto.

Yhteistyötä alueen neuvolan kanssa tulisi kehittää. Vaikka toiminnan avulla on tarkoitus helpottaa myös neuvolan työpainetta, olisi yhteistyötä tärkeää tehdä. Yhteiset palaverit toiminnan ohessa voisi olla yksi esimerkki yhteistyöstä.

Kohderyhmän mukaanotto toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen olisi myös tärkeää. Vanhempien mielipiteitä ja ajatuksia toiminnasta tulisi kartoittaa. Toiminnassa mukana oleville voisi antaa vastuuta toiminnan eri osa-alueista, jokaiselle osaamisensa ja halun mukaan. Näin toiminta mahdollistuisi pääosin työntekijöiden, mutta myös osin siellä käyvien perheiden avulla. Myös kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyöhaluja tulisi kartoittaa. Näin moniammatillinen yhteistyö laajenisi entisestään tulevaisuuden tavoitteiden mukaisesti.

LÄHTEET

Asiakaslähtöinen aluepilotti (Annala) 2013. Lähivoimala-projektin moniste.

Asplund, M., Humaljoki, K., Kotikamo, P. & Kumpuniemi, S. 2012. Lapsiperheiden mielenterveys- ja päihdetyön kehittäminen. Teoksessa Lepistö, P., Kuosmanen, L., Partanen, A. & Moring, J. (toim.). Paremmen palvelun avaimia. Kansallisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman toimeenpano Mielen avain –hankkeessa, Raportti 64/2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 70-74.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2007. Research Methods in Education. Sixth edition. Abingdon, Oxon: Routledge.

Erola, O. 2013. Kaukajärven neuvolan terveydenhoitaja. Puhelinkeskustelu lokakuu 2013.

Furlong, M., McGilloway, S., Bywater, T., Hutchings, J., Smith, S. & Donnelly, M. 2012. Behavioural and cognitive-behavioural group-based parenting programmes for early-onset conduct problems in children aged 3 to 12 years. The Chocrane library.
<http://onlinelibrary.wiley.com.elib.tamk.fi/doi/10.1002/14651858.CD008225.pub2/abstract> Luettu 18.10.2014.

Heikkinen, H. L. T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. L., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16-37.

Heikkinen, H. L. T. & Rovio, E. 2006. Toimintatutkimuksen raportointi. Teoksessa Heikkinen, H. L. T. ym. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 114-130.

Heikkinen, H. L. T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2006. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, H. L. T. ym. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78-94.

Heikkinen, H. L. T. & Syrjä, L. 2008. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa Heikkinen, H. L. T. ym. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 144-162.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita.14 . osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita.13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Honkanen, H. 2008. Perheen riskiolot neuvolatyön kontekstissa. Näkökulmana mielen-terveyden edistäminen. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2006. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H. L. T. ym. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94-113.

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: WSOY.

Kangaspunta, R., Kilkku, N., Kaltiala-Heino, R. & Punamäki, R. 2005. Lapsiperheiden psykososiaalinen tukeminen. Pirkanmaan mielenterveystyön hankkeen Peruspalvelutii- mi- ja perheen hyvinvointineuvola- projektin loppuraportti 2002-2004. Pirkanmaan sairanhoidopiiriin julkaisuja 1/2005.

Karvinen, I. 2013. Edistävät ja rajoittavat tekijät ehkäisevän lastensuojelun toimialojen välisessä yhteistyössä. Työntekijöiden käsitykset yhteistyötä rakentavina tekijöinä. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkinta-ohjelma. Pro gradu –tutkielma.

Kendrick, D., Mulvaney, CA., Ye, L., Stevens, T., Mytton, JA., & Stewart-Brown, S. 2013. Parenting interventions for the prevention of unintentional injuries in childhood (Review). The Chocrane collaboration.

Koshy, E., Koshy, V, & Waterman, H. 2011. Action Research in Healthcare. London: SAGE.

Koskinen, J. 2013. Lähivoimala – osallisuus ja yhteisöllisyys alueen voimavaraksi. PowerPoint esitys.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lahikainen, A. R. & Paavonen, E. J. 2011. Perhe ja lapsen hyvinvointi. Teoksessa Ok- sanen, A. & Salonen, M. (toim.). Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere university press, 91-108.

Lammi-Taskula, J. & Bardy, M. 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Lammi-Taskula, J, Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 60-70.

Lammi-Taskula, M. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi- Taskula, J. ym. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 38-49.

Laulaja, P. 2011. Varhaista puuttumista vai varhaista leimaamista? Laadullinen tutkimus ehkäisevästä lastensuojelusta Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevassa keskustelussa vuosina 2008-2010. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikö. Pro gradu –tutkielma.

Lauri, S. 1997. Toimintatutkimus. Teoksessa Paunonen, M., Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka 1997. WSOY. Juva, 114-135.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International methelp ky.

Nieminen, H. 1997. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen, M., Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka 1997. WSOY. Juva, 215-221.

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri 2013. Pirkanmaan mielenterveys- ja päihdestrategia 2013-2016. <http://dynasty.jamsa.fi/kokous/2013493-4-1.PDF> Luettu 2.11.2014.

Pyhäjoki, J. & Koskimies, M. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huoltien vyöhykkeillä. Teoksessa Lammi-Taskula, J. ym. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 186-197.

Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Yliopistollinen väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Turun yliopisto.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Päihdeongelmaisten vanhempien lasten tukipalvelujen varmistaminen. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Väliarviointi ja toteutumisen kannalta erityisesti tehostettavat toimet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:24. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaaliportti. Ehkäisevä lastensuojelu. Lastensuojelun käsikirja. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/> Luettu 28.12.2013.

Tampereen kaupunki 2014a. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2014-2017. Mielenterveyttä ja elämänlaatua yhteistyöllä.

Tampereen kaupunki 2014b. Päiväperho -esite. http://www.tampere.fi/material/attachments/p/unnamed_10212/pp_esite_A5_100dpi_2911.pdf Luettu 1.1.2014.

Tampereen kaupunki 2007. Tampereen kaupungin lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaali- ja terveystieteiden järjestäminen. http://www4.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketti/kuntavaaliteemat/sosiaali_ja_terveyspalveluiden_jarjestaminen Luettu 8.11.2014.

Tilastokeskus 2011. Väestö- ja elinolotilastot 2011.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehviläinen-Julkunen, K. 1997. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Paunonen, M., Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka 1997. WSOY. Juva, 26-34.

Vesterlin, H. 2007. Voimavaroja vanhemmuuteen ja parisuhteeseen. Lapsiperheiden vanhempien kokemuksia tukiryhmätoiminnasta. Tampereen yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Viljanen, T. 2010. ”Eniten mä pelkäsin, että mä jään yksin.” Tutkimus sosiaalisen tuen tarpeesta äitiyden ensimmäisen vuoden aikana. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Vuori, A. 2012. Vähävaraisten lapsiperheiden hyvä vointi ja sen tukeminen. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Akateeminen väitöskirja.

LIITTEET

1(3)

Liite 1. Taulukko opinnäytetyöhön valituista tutkimuksista

TAUKUKKO 3. Opinnäytetyöhön valitut tutkimukset

Tutkimukset tekijä	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Metodi	Tutkimustulokset
Kendrick ym. 2013		Arvioida vanhemmuuden eri interventioiden vaikutuksia lasten turvallisuuteen.	Kirjallisuuskatsaus	Erilaisilla tukitoimilla voitiin tukea vanhemmuutta ja parantaa lasten turvallisuutta kotona.
Karvinen, 2013	Sosiaalityön tutkinto-ohjelma/ pro gradu	Selvittää mitkä tekijät edistävät ja mitkä rajoittavat toimialojen välistä yhteistyötä.	Kvalitatiivinen tutkimus	Sekä edistävinä että rajoittavina tekijöinä toimivat asenteet, rakenteelliset tekijät, osaaminen/osaamattomuus, toimintatavat, tutuus/tuntemattomuus ja luottamus/pelko.
Furlong ym. 2012		Arvioida ryhmäterapi-an vaikuttavuutta lapsen käytöshäiriöihin ja vanhemmuuden tukemiseen.	Kirjallisuuskatsaus	Ryhmäterapiaan perustuvat vanhemmuuden tukitoimet ovat tehokkaita parantamaan lapsen käytöshäiriötä sekä vanhempien mielenterveyttä ja vanhemmuutta.
Vuori, 2012	Terveystieteiden yksikkö/väitöskirja	Tuottaa tietoa vähävaraisten lapsiperheiden ja perheenjäsenten hyvinvoinnista ja sen tukemisen kokemuksista.	Fenomenologinen tutkimus	Merkityksellisiä asioita olivat arjen terveys, mielekäs tekeminen, sosiaalinen verkosto, taloudellinen toimeentulo sekä jaksamista ja selviytymistä tukeva toiminta.

jatkuu

Tutkimukset tekijä	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Metodi	Tutkimustulokset
Pärnä, 2012	Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta/väitöskirja	Tarkastella lastensuojelullisen varhaiskuntoutuksen kehittäminen ja toteuttaminen - kehittämishankkeessa saatuja kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen kehittämisestä.	Toimintatutkimus	Yhteistyön käynnistäminen edellyttää asiakaslähteisen yhteistyötarpeen tunnistamista, toiminnan tavoitteellisuuden hahmottaminen prosessimaisesti eteneväksi käytännöksi. Asiakastyön yhteistoiminnallisuuden merkityksen tunnistaminen.
Laulaja, 2011	Sosiaalityön tutkinto-ohjelma/pro gradu	Miten ehkäisevä lasten-suojelu jäsentyy Helsingin Sanomien lasten-suojelua koskevassa keskustelussa vuosina 2008-2010? Millaisia teemoja ja merkityksiä ehkäisevälle lastensuojelulle annetaan? Millaisia ratkaisukeinoja ehkäisevän lastensuojelun kautta ajatellaan lastensuojeluongelman avuksi?	Kvalitatiivinen tutkimus	Peruspalvelut kaikille kuuluvaa matalan kynnyksen palvelua. Ongelmatilanteissa leimaantumisen pelko. Vaihtuvat työntekijät, tiedonkulun ongelmat ja säästötoimenpiteet hankaloittavat avun saantia. Resurssien lisääminen, budjetointi lapsiperhepalveluihin.
Viljanen, 2010	Sosiaalityön tutkinto-ohjelma/pro gradu	Käsitellä aidiksi tuloa ja äitiyden ensimmäistä vuotta sosiaalisen tuen näkökulmasta.	Kvalitatiivinen tutkimus	Puolison ja isovanhemmat nousivat merkityksellisimmiksi tuki-joiksi äitiyden ensimmäisenä vuotena. Myös neuvolan rooli oli keskeinen.

Tutkimukset tekijä	Tieteenala	Tutkimuksen tarkoitus	Metodi	Tutkimustulokset
Honkanen, 2008	Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta/väitöskirja	Kuvata, tulkita ja ymmärtää lastenneuvolan terveydenhoitajan toimintaa riskioiloissa elävien perheiden kanssa.	Etnografinen lähestymistapa	Perheiden riskioiloina korostuivat päihteiden käyttö, työttömyys, mielenterveysongelmat ja vanhemman uupumuksesta johtuvat arjen hallinnan ongelmat. Kotikäyntien merkitys oli keskeinen. Yhteistyössä muiden tahojen kanssa tunnistettiin kehittämisen tarpeita.
Vesterlin, 2007	Hoitotieteen laitos, lääketieteellinen tiedekunta/pro gradu	Kuvata millaista tukea vanhemmat kaipaavat lasten ollessa alle kouluikäisiä sekä kuvata perheiden kokemuksia saamastaan varhaisesta tuesta.	Kvalitatiivinen tutkimus	Perhe-elämään vaikuttavia tekijöitä olivat sosiaalinen verkosto, toimeentulo ja hyvinvointia edistävät tekijät. Perheille tarjottu ryhmätoiminta tarjosi vanhemmille mahdollisuuden vertaistukeen ja ammattihenkilöiden antamaan ohjaukseen.
Kangaspunta ym. 2005	Pirkanmaan mielenterveys-työn hankkeen peruspalvelutiimi- ja perheen hyvinvointineuvola- projektin loppuraportti 2002- 2004	Tiivistää eri toimijoiden yhteistyötä yhdessä tekemiseksi moniammatillisissa tiimeissä ja vakiinnuttaa perheiden hyvinvointia tukeva ja ongelmia ennaltaehkäisevä työtapa osaksi kunnan sosiaali- ja terveystoimen käytäntöä.	Toimintatutkimuksellinen ote	Hyvinvointineuvolamallin kehittäminen.

Liite 2. Kuvio kehittämisprojektin etenemisestä

KUVIO 4. Kehittämisprojektin eteneminen.

Liite 3. Tietoinen suostumus

1(2)

TIEDOTE

6.1.2014

Hyvä yhteistyökumppani !

Pyydän Teitä osallistumaan opinnäytetyöhöni, jonka tarkoituksena on kehittää moniammatillinen toimintamalli edistämään neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvointia, ennaltaehkäistä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien kehittymistä ja mahdollistaa varhainen hoitoonohjaus Annala-Kaukajärvi alueella Tampereella.

Osallistumisenne tähän opinnäytetyöhön on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisenne syytä ilmoittamatta milloin tahansa. Opinnäytetyölle on myönnetty lupa Tampereen kaupungilta, joka toimii opinnäytetyön yhteistyötahona.

Opinnäytetyö toteutetaan haastattelemalla projektiin osallistuvia työntekijöitä. Kaikki halukkaat saavat osallistua haastatteluun. Haastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna ja se nauhoitetaan. Mikäli ryhmä muodostuu suureksi, muodostetaan kaksi haastattelu-ryhmää. Haastattelukertoja on kaksi, ensimmäinen helmikuussa 2014 ja toinen kesäkuussa 2014. Yhteen haastatteluun pitää varata aikaa noin tunti. Haastattelupaikka selviää lähempänä haastatteluajankohtaa. Haastateltavan ei tarvitse valmistautua haastatteluun etukäteen.

Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti. Aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytössä. Aineisto säilytetään salasanalta suojattuina tiedostoina, kirjallinen aineisto lukitussa tilassa.

Teiltä pyydetään kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta. Opinnäytetyön tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä, opinnäytetyön raportista ei yksittäistä vastaajaa pysty tunnistamaan. Opinnäytetyöt ovat luettavissa elektronisessa Theseus - tietokannassa, ellei Tampereen kaupungin kanssa ole muuta sovittu.

Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoja opinnäytetyöstäni, vastaan mielelläni.

Niina Ali-Rantala
Kliininen asiantuntija koulutusohjelma (YAMK)
Tampereen ammattikorkeakoulu

SUOSTUMUS

LÄHELTÄ VOIMAA: Moniammatillista yhteistyötä neuvolaikäisten lapsiperheiden tukemiseksi

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä, jonka tarkoituksena on kehittää moniammatillinen toimintamalli edistämään neuvolaikäisten lapsiperheiden hyvinvointia, ennaltaehkäistä vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien kehittymistä ja mahdollistaa varhainen hoitoonohjaus Annala-Kaukajärvi alueella Tampereella, sekä mahdollisuuden esittää opinnäytetyöstä tekijälle kysymyksiä.

Ymmärrän, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luotamuksellisesti.

Paikka ja aika _____.

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön:

Suostumuksen vastaanottaja:

Haastateltavan allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

Nimen selvennys

Nimen selvennys

Liite 4. Ryhmähaastattelun runko

1. Haastattelun teemat

Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen.

- Miten tukea vanhemmuutta toiminnan aikana?
- Miten ottaa asioita esille/ puheeksi vanhempien kanssa?
- Millaiseksi näet oman roolisi toiminnassa lapsiperheiden tukemisessa?

Päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen.

- Miten ajattelet mahdollisten ongelmien tulevan esille toiminnan aikana?
- Miten ottaa asioita esille/puheeksi?
- Miten toiminnalla voidaan estää ongelmien paheneminen?

Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla.

- Miten näet Perhevoimalan toiminnan tällä hetkellä varhaisen hoitoonohjauksen näkökulmasta?
- Miten muuten moniammatillista yhteistyötä voidaan toteuttaa varhaisen puuttumisen ja hoitoonohjauksen näkökulmasta?

Miltä Perhevoimala projekti on tuntunut?

Mikä on ollut hyvää, mitä pitäisi kehittää/tehdä toisin?

2. haastattelun teemat:

Projektin onnistumiset/epäonnistumiset toiminnan puolivälissä.

Kehittämisideat jatkotoiminnalle.

Liite 5. Aineiston luokittelu

1(2)

TAULUKKO 4 Lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen vanhemmuutta tukemalla

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Tukea lapsen kanssa olemiseen Lapsen ja vanhemman välisen vuoro- vaikutuksen ohjaus Asioiden puheeksi ottaminen	Lapsen ja vanhemman yhdessäolon tuke- minen
Virikkeiden tarjoaminen Antaa rohkeutta lähteä muuallekin Ilmainen toiminta ja tarjoilu Voimaannuttava paikka	Virikkeiden tarjoaminen lapsiperheille kodin ulkopuolella
Tutustuminen naapureihin Vertaistuki	Vertaistuen mahdollistaminen
Turvalliset kasvot viranomaisille Turvallisen paikan luominen Asiakaslähtöinen toiminta Avoin kohtaaminen	Turvallisen paikan luominen

jatkuu

TAULUKKO 5 Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäiseminen

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Toiminnallinen tekeminen lapsiperheille Onnistumisen kokemukset Täyttää perheiden päivää	Toiminnan tarjoaminen lapsiperheiden arkeen
Saadaan huoli näkyväksi Turvalliset kasvot eri toimijoille Työntekijöillä aikaa perheille Mahdollisuus ohjata eteenpäin	Varhainen puuttuminen ongelmiin
Vertaistuki	Vertaistuen löytyminen ryhmästä

TAULUKKO 6 Varhainen hoitoonohjaus moniammatillisen yhteistyön avulla

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Päivän päätteeksi palaveri toiminnasta ja asiakkaista. Mahdollisuus ohjata eteenpäin	Työntekijätiimin palaveri päivästä
Työntekijät katsovat asiakasta eri näkökulmista. Työntekijät oppivat paljon toisiltaan	Moniammatillisen tiimin laaja ammattitaito
Yhteiset kotikäynnit tarvittaessa Yhteistyö alueen neuvolan kanssa Yhteistyön tiivistyminen	Yhteistyön jatkuminen

